ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ Μ. ΓΙΑΝΝΟΥΛΙΔΟΥ

ΜΑΖΑ—MS—ΑΜΑΖΟΝΕΣ

Ἡ προέλευσις τοῦ ὀνόματος τῶν Ἀμαζόνων ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν πλέον δυσεπιλύτων προβλημάτων ὑπὸ τοὺς προβολεῖς τῆς ἀρχαιογνωσίας.

Πρὸς διερεύνησιν τούτου δυσχερείας ἐπιρρίπτει, ὅσον καὶ ἂν «μητρὶς» τοῦ μαχίμου γυναικείου τούτου λαοῦ κατέστη ἡ παρὰ τὸν Θερμώδοντα (1) ποταμὸν τῆς Καππαδοκίας Θεμίσκυρα (2) (νῦν Τέρμε—τσαΐ), μία τεραστία ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου ἐξάπλωσις τῶν Ἀμαζόνων δι' ἐκστρατειῶν, μὲ ἀφετηρίαν τὴν Θεμίσκυραν ἢ τὴν Σκυθίαν (3).

Τὰ γεωγραφικὰ των ὅρια ἐπεκτείνονται ἀπὸ Μ. Ἀσίας εἰς Ἑλλάδα ὑπὸ τὴν στενὴν ἔννοιαν, Καύκασον (4), Τάναΐν (Δόν), «περὶ τὴν λίμνην Μαιῶτιν» (5), Σκυθίαν (6) βορείως τῆς φυλῆς τῶν Καλλιπιδῶν (7), Τριτωνίδα λίμνην πλησίον τῆς Αἰθιοπίας (8), Κάτω Ἰταλίαν.

---

1) Ὁ ἐκβάλλων εἰς τὸν Πόντον ποταμὸς (κατὰ Πλούταρχον Κρύσταλλος) περιεβάλλετο εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Θεμισκύρας ὑπὸ εὐφορωτάτης ἐνδοχώρας (νῦν Τσαρσαμπά). Ἡ περιοχὴ ἀνεπτύχθη ἐμπορικῶς μέχρι τῆς καταστροφῆς της ὑπὸ τοῦ Λουκούλλου (73—71 π. Χ.).

2) Περὶ τῆς Θεμισκύρας ὡς ἕδρας τῶν Ἀμαζόνων ἰδ Αἰσχύλ. Προμηθ. 724, Ἀπολλ. Ροδ. 2, 995, Σχολ. Ἀπολλ. Ροδ. 2, 374, Φερεκυδ. ἀποσπ. 25 M=15b Jac., Σχολ. Λυκόφρ. 1330, Ὀρφ. Ἀργον. 742, Διοδ. 2. 45, 4/4. 16, 1, Στρβ 11, 504/12, 544, Πινδάρ. 547, Κουρτ. 6. 5, 24, Παυσ. 1. 2, 1, Ἡγίαν Τροιζήνιον 15, 2. 41, 7. Ἀνωνύμ. περιπλ. π. Ε. 29.

3) Ἡρόδοτ. 4, 110—117.

4) Ὁ Καύκασος (Σκυθιστὶ «χιονοσκεπὴς κορυφὴ») ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς Ἀσιατικῶν ὀρέων, μεταξὺ Εὐξείνου Πόντου καὶ Κασπίας θαλάσσης, συνεχομένης μετὰ τοῦ Ταύρου.

5) Ἡ Μαιῶτις ἢ Μαιῆτις (=Ἀζοφικὴ θάλασσα) μέρος τοῦ Εὐξείνου Πόντου, μετ' αὐτοῦ διὰ τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου συνδεόμενον, πρὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐθεωρεῖτο ὡς μέρος τοῦ Β. Ὠκεανοῦ.

6) Κατὰ τὸ Δ' βιβλίον τοῦ Ἡροδότου τὰ ἀτελέστατα γνωστὰ πρὸ αὐτοῦ ὅρια τῶν Σκυλότων (Περσιστὶ Σακῶν) ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀποκληθέντων Σκυθῶν (ἐκ τοῦ Tschuden;) ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ τῆς Ρωσίας, ἐνῷ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων τὰ ὅρια τῆς Σκυθίας ἐπεκτείνονται εἰς πᾶσαν τὴν Σιβηρίαν.

Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον πρὸς βορρᾶν ἔχομεν τὰς χώρας τῶν Νεύρων, Ἀνδροφάγων, Μελαγχλαίνων, ἄγνωστον ἔρημον (ἀντίστοιχον πρὸς τοὺς νομοὺς Μοῖλεύ, Τσερνιγόβ, Ὀρέλ, Κούρσκ), πρὸς νότον τὸν Εὔξεινον Πόντον, πρὸς ἀνατολὰς τὸν Τάναΐν καὶ τὴν Μαιῶτιν λίμνην καὶ πρὸς μεσημβρίαν τὸν κατώτερον ροῦν τοῦ Ἴστρου καὶ τὴν χώραν τῶν Ἀγαθύρσων (ἤτοι πᾶσα ἡ μεσημβρινὴ Ρωσία μέχρι τῆς Βολυνίας καὶ Ποδολίας, μέχρι τῆς Ρωμανίας καὶ μέχρι τῆς Κριμαίας καὶ τοῦ Δόν).

7) Κατῴκουν βορείως τῆς Ὀλβίας καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ὑπάνιος (Βούγ).

8) (Ἡ Τριτωνὶς ἦτο λίμνη ἐπίσημος τῆς Λιβύης, πλησίον τῆς μικρᾶς Σύρτιος καὶ τῆς πόλεως Βερενίκης, τρεφομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Τρίτωνος).

Παρὰ Διοδ. 3, 53 «Ἀμαζόνας... ᾠκηκέναι νῆσον... ἐν τῇ Τριτωνίδι λίμνῃ... πλησίον Αἰθιοπίας». Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν Ἀπολλων. τοῦ Ροδίου 2, 965 «Ζηνόθεμις δὲ αὐτάς φησιν ᾠκηκέναι ἐν Αἰθιοπίᾳ καὶ διερχομένας ἐπὶ τὸ ἀντίπεραν συγγίνεσθαι τοῖς αὐτόθι ἀνδράσιν».

Ὁ Στράβων (1) ὁμιλεῖ δι' ἄνδρας (2) «Ἀμαζῶνας (3) μεταξὺ Μυσίας καὶ Καρίας καὶ Λυδίας καθάπερ Ἔφορος νομίζει, πλησίον τῆς Κύμης τῆς πατρίδος αὐτοῦ».

Οὗτοι, κατὰ τὰ Σχόλια τῆς Ἰλιάδος (4), ἦσαν ἄνδρες βάρβαροι, κατὰ τὸν γνωστὸν δὲ ὡς μαθητὴν τοῦ Εὐημέρου Παλαίφατον (5) «... τοὺς πώγωνας ἐξυρῶντο· καὶ διὰ τοῦτο ἐκαλοῦντο πρὸς τῶν πολεμίων γυναῖκες».

Ὡς πρὸς τὴν ἐνδυμασίαν τῶν Ἀμαζόνων, εἰς μὲν τὰς παλαιοτάτας ἀπεικονίσεις (6) ἐμφανίζονται μὲ τὸ μυκηναϊκώτατον κράνος των, μὲ στολὴν καὶ ὅπλα ἑλληνικά, φοροῦν δηλαδὴ τὸν βραχὺν χιτῶνα (7) τῶν Ἑλλήνων πολεμιστῶν μὲ ἀκάλυπτον τὸ δεξιὸν στῆθος, τὸ γνωστὸν εἰς τὴν τέχνην ὡς «σχῆμα Ἀμαζονικόν» (8), habitus Amazonicus» (9), τὸ «seminudum pectus» τῶν Ῥωμαίων ποιητῶν. Ἀντιθέτως νεώτεραι παραστάσεις ἐπὶ μνημείων ἐνδύουν αὐτὰς μὲ ξενικὰς ἀναξυρίδας (10) καὶ πῖλον. Ἀμφότεραι αἱ ἐνδυμασίαι βοηθοῦν αὐτὰς εἰς τὴν ἱππηλασίαν.

Ἡ γεωγραφικὴ ἄρα κατανομὴ καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν Ἀμαζόνων εἰς τὴν τέχνην ἀφίνει ἀνοικτὸν τὸ πρόβλημα ἑρμηνείας τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ἐξ ἑλληνικοῦ ἢ μὴ ἐτύμου.

Εἰς τὰς ἐγκατεσπαρμένας εἰς λεξικὰ περὶ κατανοήσεως τοῦ ὀνόματος τῶν Ἀμαζόνων tantas sententias quanti scriptores, ἐπικρατεῖ συνύφανσις τῶν Ἀμαζόνων πρὸς μυθικὴν ἐξήγησιν (11), ἡ ὁποία θεωρεῖ αὐτὰς ἄνευ δεξιοῦ μαστοῦ, διὰ νὰ μὴ κωλύωνται ὑπὸ τούτου κατὰ τὴν τόξευσιν καὶ ὁπλασκίαν.

Εἰς τὰς ἄλλας γνώμας προσθετέα καὶ ἡ ἡμετέρα προσπάθεια, ἡ ὁποία ἁπλῶς σταθμίζει ἐνδεχομένην ἑρμηνείαν τοῦ ὀνόματος τῶν Ἀμαζόνων ἐξ Ἑλληνικοῦ (Ἰνδογερμανικοῦ, Ἀρίου ἢ Ἰαπετικοῦ) ἐτύμου, μὲ ὁμόρριζον σημασιολογικὴν ἀντιστοιχίαν εἰς τὴν Σημιτικὴν γλωσσικὴν ὁμοεθνίαν, ἤτοι εἰς τὴν Ἑβραϊκήν.

Ἐντρυφῶντες περὶ μίαν τοιαύτην ἔρευναν εἶναι δύσκολον ν' ἀνιχνεύσωμεν τὴν σημασίαν τῆς κατὰ πρῶτον λόνον ἐπιτυχοῦς ἢ ὄχι ταυτίσεως τοῦ ἐτύμου μας, διότι ὑπάρχει ἐκδοχὴ υἱοθετήσεως τοῦ ἐτύμου μας ὡς δανείου ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν

---

1) Στράβ. 12. 550.

2) Οἱ μυθικοὶ γενάρχαι τῶν λαῶν τούτων ἐθεωροῦντο ἀδελφοί, εἶχον δὲ κοινὸν ἱερὸν τοῦ Διὸς Ὀσογώα εἰς τὰ Μύλασα τῆς Καρίας.

3) Διὰ τὸν τύπον πρβλ. τοὺς Ἀλιζῶνας Ἡροδ. 4. 17, Παυσ. 1. 32. Ἰδ καὶ πόλεις, Ὀλιζών, Ἀντρών, Ἰτών, Κραννών, Σικυών. Ἄλλως «Ἀμαζῶνες· οἱ πένητες, οἱ μᾶζαν μὴ ἔχοντες, ἤτοι τροφήν».

4) Scholia Graeca in Homeri Iliadem, ἔκδ. Dindorf, Z 187.

5) Περὶ ἀπίστων 33. (Ἐξεφράσθησαν ἀμφιβολίαι περὶ ἀποδόσεως τοῦ συγγράμματος τούτου εἰς τὸν Παλαίφατον ἐξ Ἀβύδου ἢ τὸν Ἀθηναῖον ἄλλως Αἰγύπτιον γραμματικόν).

6) H. Lorimer, Homer und the monuments, London 1950, σ. 234—5.

7) D. v. Bothmer, Amazons in Greek art, Oxford 1957, πίν. LXXXIX.

3) Φιλόστρατος, Εἰκόνες, 2. 5. 2.

9) Lampridius, Vita Comodi, 11.

10) Bothmer, ἔνθ. ἀνωτ. πιν. LXXXI 1, 4. Ἰδ. καὶ Clarac, Musée de sculpt. ant. et moderne, πίν. 813 ἀρ. 2037 Ἀμαζόνα (tunique talaire).

11) Διὰ τὴν ἐτυμολογίαν τῶν Ἀμαζόνων ἐκ τοῦ στερητικοῦ α+μαζὸς ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἑρμηνείαν ὅτι αἱ Ἀμαζόνες ἐξέθλιβον ἢ ἔκαιον τοὺς δεξιοὺς μαστοὺς τῶν θηλέων, αἱ ἀπεικονίσεις εἰς τὴν τέχνην θέλουν αὐτὰς μὲ ἀκάλυπτον ἀλλ' ὄχι ἠκρωτηριασμένον τὸ στῆθος, ὁπότε τὸ ἔτυμον τοῦτο θὰ εἶχεν ἰσχὺν ἐκ μιᾶς συνεκδοχικῆς ὀνομασίας τοῦ καλύπτοντος τὸ στῆθος ὑφάσματος ὡς «μαζοῦ»: α+μαζὸς=«ἄνευ μαζοῦ»=μὲ ἀκάλυπτον τὸ στῆθος.

Ὡς ὅμως παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Ἡρωδιανοῦ παρὰ Cramer Anecd. 3 σ. 393[9], ἡ λέξις μᾶζὸς ἔχει ᾰ (βραχύ), ἐνῷ αἱ Ἀμαζόνες ᾱ (μακρόν).

γλωσσικὴν ὁμογλωσσίαν. Εἶναι λίαν ῥιψοκίνδυνος ἡ ἄποψις πηγαίας δημιουργίας εἰς τὰς δύο γλωσσικὰς οἰκογενείας τῆς αὐτῆς λέξεως.

Προκειμένης ἀποδόσεως εἰς τὰς Ἀμαζόνας τοῦ ἐτύμου «μᾶζα», ἡ λέξις μᾶζα ἔχει τὴν σημασίαν τῆς τροφῆς ἐκ τῶν ἀλφίτων μεμειγμένης μεθ' ὕδατος, μέλιτος κτλ.

Εἰς Σχόλια (1) λ. χ. τοῦ Πλούτου τοῦ Ἀριστοφάνους ἀναγινώσκομεν : «μᾶζαν· ἢ εἶδος πλακοῦντος ἐξ οἴνου γινόμενον ἢ ἄρτος ἐξ οἴνου βεβρεγμένον sive γινόμενον».

Κατὰ τὸν Σουίδαν, ἐκ τοῦ μαζάω «μαζῶντες· τρυφῶντες». Διὰ τὰς Ἀμαζόνας ἐνδιαφέρουσα καὶ ἡ γραφὴ κώδικος τοῦ Ἡσυχίου «μαζόντα» (μὲ ο μικρόν).

Συνώνυμον πρὸς τὸ μαζάω ῥῆμα τὸ κριθάω, ἐκτὸς τῆς ἐννοίας τρέφομαι διὰ κριθῆς πολλῆς, σημαίνει σφριγῶ ἐκ τῆς πολλῆς τροφῆς, σφριγῶ πρὸς τὴν ἀκολασίαν.

Διονυσιακὴ ἑορτὴ ἔφερε τὸ ὄνομα «μαζῶνες» (2). Ἂν ἐξαιρέσωμεν τὸ ὠμέγα, αἱ Ἀμαζόνες εἰς τοὺς μύθους δὲν εἶχον πάντοτε φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὸν Διόνυσον (3). Ἐφ' ὅσον ὅμως ἔχομεν μαρτυρίας περὶ Ἀμαζόνων ἱεροδούλων (4) ζωσῶν ἐκ τοῦ σώματος εἰς θρησκευτικὰ κέντρα, «φύσει γὰρ οὖσας τὰς Ἀμαζόνας φιλάνδρους» παραδίδεται ὑπὸ τοῦ Βίωνος (5) τοῦ Προκοννησίου, ὡς πρώτη σκέψις ἔρχεται ὅτι ἐνδέχεται ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀμαζόνες νὰ ἔχωμεν τὴν σημασίαν τοῦ λατρευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς τρυφῆς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς θεότητος.

Πάντως ἡ ἐπὶ δίμηνον ἀναστροφὴ των μετὰ τῶν γειτόνων Γαργαρέων (6) ἀπεσκόπει εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ γένους.

---

1) Scholia Graeca in Aristophanem Pluti, στ. 1121, 24.

Ἰδ. καὶ Σουίδαν λ. οἰνοῦττα, Du Cange, Glossarium Mediae et Infimae Graecitatis λ. μουστόπιττα.

Ὁ Ἀριστοφάνης εἰς τὰς Σφῆκας, 610 κ.ἑξ. παρουσιάζει ποίας λαμπρᾶς ὑποδοχῆς τυγχάνει ὁ γέρων Φιλοκλέων, ὅταν ἐπιστρέφῃ οἴκαδε φέρων τὸν δικαστικὸν μισθόν: «καὶ τὸ γύναιον μ' ὑποθωπεῦσαν φυστὴν μᾶζαν προσενέγκῃ».

2) Ἀθήναιος, 4, 149b (Εἰς Φιγάλειαν τῆς Ἀρκαδίας).

Παρὰ τῷ αὐτῷ Ἀθηναίῳ 4, 149a «Τὸ δὲ δεῖπνον ἦν τοιοῦτον· τυρὸς καὶ φυστὴ μᾶζα νόμου χάριν ἐπὶ χαλκῶν κανῶν τῶν παρά τισι καλουμένων μαζονόμων, ἀπὸ τῆς χρείας εἰληφότων τὴν ἐπωνυμίαν· ὁμοῦ δὲ τῇ μάζῃ καὶ τῷ τυρῷ σπλάγχνον καὶ ἅλες προσφαγεῖν». Ἐκ Fragm. Hist. Gr. IV 411: «Ἐνόμιζον δ' ἐν ἅπασι τοῖς δείπνοις, μάλιστα δὲ τοῖς λεγομένοις μαζῶσι, τοῦτο γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἡ Διονυσιακὴ σύνοδος ἔχει τοὔνομα, τοῖς ἐσθίουσι τῶν νέων ἀνδρικώτερον ζωμόν τ' ἐγχεῖν πλείω καὶ μάζας καὶ ἄρτους παραβάλλειν».

3) Εἰς Παυσανίαν 4. 31. 8 (Αἱ Ἀμαζόνες) «ἔφυγον . . . καὶ Διόνυσον».

4) Περὶ ὑπάρξεως ἀναριθμήτων ἱεροδούλων εἰς Ἔφεσον, ἰδ. Roscher, Lexikon I 592, Robert, Griech. Myth.[4] I 329.

Περὶ γενέσεως τοῦ μύθου τῶν Ἀμαζόνων εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Κομάνων τοῦ Πόντου ἐκ τῶν ἱεροδούλων τῆς θεότητος Ma, ἰδ. O. Müller I, 391, Kiepert, Handbuch d. a. Geogr. 93 ὑποσ. 2, F. Eberle, Der Kultus der Ma—Artemis und der Amazonenmythus, Ed. Meyer, Geschichte d. Königreichs Pontos, 19, A. Klügmann, Die Amazonen in der attischen Litteratur und Kunst, 13.

Κατὰ τοὺς ἀνωτέρω τὸ πολεμικὸν στοιχεῖον τῶν Ἀμαζόνων ἀντικαθίσταται διὰ τῆς ἰδιότητός των ὡς ἱεροδούλων.

Διὰ θεωρίας καταγωγῆς ἐκ θεοτήτων τῶν Ἀμαζόνων ἰδ. Roscher, Lexikon I 275.

5) Πλουτάρχ. Θησεὺς 26. Περὶ τῶν Ἀμαζόνων ὡς ἀνδροκτόνων ἰδ. R.E. τόμ. I, σ. 1770, λ. Amazones.

6) Στράβ. 2. 504.

Κατὰ Στ. Βυζάντ.

«Γάργαρα, πόλις τῆς Τρωάδος ἐπὶ τῇ ἄκρᾳ τῆς Ἴδης».

«Γαργαρεῖς, ἔθνος ὃ μίγνυται ταῖς Ἀμαζόσιν, ὡς Στραβωνία ια».

Ὁ ὕμνος πάλιν εἰς Ἄρτεμιν τοῦ Καλλιμάχου πληροφορεῖ ἡμᾶς περὶ τελέσεως Ἀμαζονικῶν χορῶν πέριξ τοῦ λατρευτικοῦ ὁμοιώματος τῆς θεᾶς.

Ὡς βλέπομεν ἐκ τοῦ ὕμνου, ὁ χορὸς τῶν Ἀμαζόνων κατὰ πρῶτον ἦτο ἐνόπλιος (πρύλις=πυρρίχη) (1), ἀκολούθως δὲ ἄνευ ὅπλων.

: 237 «σοὶ καὶ Ἀμαζονίδες πολέμου ἐπιθυμήτειραι
ἔν κοτε παρραλίῃ Ἐφέσῳ βρέτας ἱδρύσαντο
φηγῷ ὑπὸ πρέμνῳ τέλεσεν δέ τοι ἱερὸν Ἱππώ·
αὐταὶ δ', Οὔπι ἄνασσα, περὶ πρύλιν ὠρχήσαντο
πρῶτα μὲν ἐν σακέεσσιν ἐνόπλιον, αὖθι δὲ κύκλῳ
στησάμεναι χορὸν εὐρύν· ὑπήεισαν δὲ λίγειαι
λεπταλέον σύριγγες, ἵνα ῥήσσωσιν ὁμαρτῇ
246 αἱ δὲ πόδεσσιν
247 οὖλα κατεκροτάλιζον, ἀπεψόφεον δὲ φαρέτραι.
266 μηδὲ χορὸν φεύγειν ἐνιαύσιον (οὐδὲ γὰρ Ἱππὼ
267 ἀκλαυτὶ περὶ βωμὸν ἀπείπατο κυκλώσασθαι)».

Ὁ Αὐτοκράτης εἰς Τυμπανιστὰς (2) ὁμιλεῖ ὁμοίως περὶ ἐνθέου μετὰ χορῶν λατρείας τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος.

«φίλαι παρθένοι Λυδῶν κόραι κοῦφα
πηδῶσαι κόμαν κἀνακρούουσαι χεροῖν
Ἐφεσίαν παρ' Ἄρτεμιν καλλίσταν καὶ
τοῖν ἰσχίοιν τὸ μὲν κάτω, τὸ δ' αὖ εἰς
ἄνω ἐξαίρουσα, οἷα κίγκλος ἅλλεται».

Ὕμνος τοῦ Τιμοθέου (3), ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζει τὴν Ἐφεσίαν Ἄρτεμιν «μαινάδα, θυάδα, φοιβάδα, λυσσάδα», ἐνισχύει, κατ' ἀντανάκλασιν πρὸς τὴν θεότητα, τὴν ἀποδιδομένην ὑπὸ τοῦ Διογένους πρὸς τὰς «Ἀμαζόνας» βακχείαν: «βακχίας παρθένους». Ὁ τραγικὸς Διογένης παρ' Ἀθηναίῳ (4) πληροφορεῖ περὶ λατρείας τῆς Ἀρτέμιδος «ἐν.. ὀργάνοις» θὰ ἐλέγαμεν, ὡσαύτως ὑπὸ Λ υ δ ῶ ν παρθένων

---

1) Ἀθην. 14. 629c «αἱ πυρρίχαι καὶ πολλαὶ ὀνομασίαι αὐτῶν».

Κατὰ τὸν Ἀθήναιον 14. 630e «Ἀριστόξενος δέ φησι τὴν π υ ρ ρ ί χ η ν ἀπὸ Π υ ρ ρ ί χ ο υ Λάκωνος τὸ γένος».—Ἡ Λακωνικὴ πόλις Π ύ ρ ρ ι χ ο ς συνάπτεται ὀνόματι πρὸς τὸν ὁμώνυμον Κουρῆτα, τὸν ὁμώνυμον χορὸν καὶ τὰς Ἀμαζόνας: ἔνθα «ἱερά ἐστιν Ἀρτέμιδός τε ἐπίκλησιν ἀστρατείας, ὅτι τῆς ἐς τὸ πρόσω στρατείας ἐνταῦθα ἐπαύσαντο Ἀμαζόνες καὶ Ἀπόλλων Ἀμαζόνιος ξόανα μὲν ἀμφότερα, ἀναθεῖναι δὲ αὐτὰ τὰς ἀπὸ Θερμώδοντος γυναῖκας». Παυσ. 3. 21. 7/3. 25. 2. Ὁ Λουκιανός, Περὶ ὀρχήσ. 8, χαρακτηρίζει διὰ τῆς π υ ρ ρ ί χ η ς τὸν γνήσιον πολεμικὸν χορόν, τὸν ὁποῖον διαστέλλει ἀπὸ τὴν ὄρχησιν τῶν Κουρήτων. Ἰδ. Minos Kokolakis, Pantomimus and the Treatise Περὶ ὀρχήσεως (De saltatione), σ. 20, κεφ. III «The pyrrhica».—Ἐκ τῆς L. Lawler, The dance in ancient Crete, Studies presented to D. Robinson, σ. 27, ἡ λέξις πυρρίχη σχετίζεται πιθανὸν μὲ τὸ Ἑλληνικὸν πῦρ. Διὰ σχέσιν π υ ρ ρ ι χ ί ο υ πρὸς Κουρῆτας ἰδ. Lawler, ἔνθ. ἀνωτ.—Κουρῆτας εἰς Ἔφεσον ἰδ. εἰς Στράβ. 14. 639. Ἰδ. καὶ Στ. Ξανθουδίδου, Τὸ σκόλιον τοῦ ΥΒΡΙΑ καὶ ἡ ΠΥΡΡΙΧΗ, Κρητ. Σελίδες, Γ, 193—199.

2) Αἰλιαν., Περὶ ζῴων ἱστορία 12, 9 (ἀπόσπ. 1, Ἔκδ. Koch).

3) PLG⁴ III 620.

4) Ἀθην. 14. 636.

«κλύω δὲ Λυδὰς ΒΑΚΧΙΑΣ παρθένους
ποταμῷ παροίκους Ἅλυϊ τμωλίαν θεὸν
δαφνόσκιον κατ' ἄλσος Ἄρτεμιν σέβειν
ψαλμοῖς τριγώνων πηκτίδων ἀντιζύγοις
ὁλκοῖς κρεκούσας μάγαδιν, ἔνθα περσικῷ
νόμῳ ξενωθεὶς αὐλὸς ὁμονοεῖ χοροῖς».

Κατὰ τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸν ἡ Ἔφεσος ὠνομάσθη ἀπὸ Ἐφέσου Λ υ δ ῆ ς (1) Ἀμαζόνος.

Εἰς τὸν Λουκιανὸν (2) αἱ λέξεις «Λυδὴ» καὶ «Βάκχη» εἶναι συνώνυμοι. Λυδὴ ὡς εἴπομεν ἦτο ἡ Ἀμαζὼν Ἔφεσος, κατὰ μίαν ἐκδοχὴν ἱδρύτρια τῆς λατρείας τῆς Ἀρτέμιδος εἰς Ἔφεσον. Ἀμαζονικὴ βακχεία ἐμπεριέχεται καὶ εἰς παλαιὸν πολεμικὸν μῦθον παρὰ Πολυαίνῳ (3).

Ἐκ τοῦ ἄλλου αἱ θυγατέρες τῆς βασιλίσσης τῶν Ἀμαζόνων κατὰ τὸν Καλλίμαχον (4) «πρῶτον δ' αὗται χορείαν καὶ παννυχίδα συνεστήσαντο π α ρ θ ε ν ε ύ ο υ σ α ι».

Ἐκ τοῦ Λουκιανοῦ (5) γνωρίζομεν: «Ἡ . . . Βακχικὴ ὄρχησις ἐν Ἰωνίᾳ μάλιστα καὶ ἐν Πόντῳ . . . σ α τ υ ρ ι κ ή . . . ».

Δὲν ἀποκλείεται αἱ Ἀμαζόνες νὰ συνδέωνται καὶ πρὸς τὴν κωμικὴν ὄρχησιν, τὸν «ἀπόκινον», ὁ ὁποῖος συγκαταλέγεται εἰς τὰς πυρρίχας «ἧς μνημονεύει . . . καὶ Κηφισόδωρος ἐν Ἀμαζόσιν» κατὰ τὸν Ἀθήναιον (6).

Ἀλλὰ «οὐ κακῶς δὲ λέγουσιν οἱ περὶ Δάμωνα τὸν Ἀθηναῖον ὅτι καὶ τὰς ᾠδὰς καὶ τὰς ὀρχήσεις ἀνάγκη γίνεσθαι κινουμένης πως τῆς ψυχῆς» (7).

Οὕτως ἡ πόλις Μύρινα (8) ὑπῆρξεν ἐπώνυμος τῆς χαρακτηριζομένης ἐν Ἰλιάδι Ἀμαζόνος ὡς «πολυσκάρθμοιο Μυρίνης» (9).

Κατὰ τὸ Liddell - Scott «μῦρ - ινη» (10) οημαίνει «γλυκὺς οἶνος», κατὰ τὸν

---

1) Ἐν σχέσει μὲ τὰς ἱεροδούλους Ἀμαζόνας λάτριδας τῆς Ἀρτέμιδος ἀναφέρω τὴν πληροφορίαν τοῦ Ἡροδότου 1. 93 «τοῦ γὰρ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶσαι». Πομπὴ Λυδῶν γυναικῶν λαμβάνει μέρος καὶ εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος εἰς Σπάρτην. Ἰδ. S. Mide, Laconische Kulte, Leipzig 1893, 112, M. Nilsson, Griechische Fieste von religiöser Bedeutung 246. Ἀπὸ Λυδὰς γυναῖκας ἀποτελεῖται ἐπίσης ὁ χορὸς εἰς τὰς Βάκχας τοῦ Εὐριπίδου στρ. 65 «Ἀσίας ἀπὸ γαίας | ἱερὸν Τμῶλον . . . θοάζω 153 ὦ ἴτε Βάκχαι, Πακ | τωλοῦ χρυσορόου χλιδᾷ | μέλπετε τὸν Διόνυσον».

2) Λουκιανός, Περὶ ὀρχήσεως, 3.

3) Πολύαινος, Στρατηγικὰ 4. 1.

4) Scholia in Theocriti Idyllia, XIII 25, ἔκδ. Dübner.

5) Λουκιανός, Περὶ ὀρχήσεως 79.

6) Ἀθήναιος 14. 629c. Ἐνταῦθα πλὴν ἀναφερθείσης ὀνομασίας Κουρῆτος ὡς Πυρρίχου καὶ τῆς συνδέσεως πρὸς Ἀμαζόνας, προσθετέον διὰ τὸν «ἀπόκινον» «Κουρῆτες . . . οἰονεὶ Σ ά τ υ ρ ο ί τινες ὄντες περὶ τὸν Δία» Στρβ. 10. 468, «ἔοικε δὲ μᾶλλον τῷ περὶ Σατύρων καὶ Σιληνῶν καὶ Βακχῶν καὶ Τιτύρων λόγῳ» 10. 466.

7) Ἀθην. 14. 628c.

8) Στρβ. 12. 573. Διὰ Μ ύ ρ ι ν α ν εἰς Λῆμνον, Αἰολίδα, Κρήτην, ἰδ. Στεφ. Βυζ. Ἐθνικὰ Μ υ ρ ί ν η ἄλλως Γρύνειον (=θαλάσσιος σταθμὸς γνωστὸς καὶ ὡς Grisona, Grixona, Griscona, Grixia).

9) Β 814. Ἰδ. καὶ Πολυδεύκους, Ὀνομαστικόν, ἔκδ. Λειψίας 1900, λ. μυρρίνη «τῶν δ' ἀκάρπων . . . [μυρρίνη]· εἰ μὴ δάφνην καὶ μυρρίνην τοῖς ἐγκάρποις προσθετέον». Τὸ φυτὸν μυρρίνη ἢ μυρσίνη ἦτο ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης.

10) «Μυρρίνης δὲ οἶνος κεῖται παρὰ Ποσειδίππῳ διψηρὸς ἄτοπος ὁ μυρίνης ὁ τίμιος» Ἀθην. 1. 58.

Roscher (1) πάλιν τὸ «σκαίρειν», ἐκ τοῦ ὁποίου ἐτυμολογεῖται τὸ «πολυσκάρθμοιο», ἴσως σημαίνει ῥυθμικὸν χορὸν «ein rhythmisches Hüpfen und Tanzen bezeichnen Kann».

Ἰδοὺ τί πληροφορούμεθα καὶ περὶ ἄλλης Ἀμαζόνος: «μίαν τῶν Ἀμαζόνων φυγοῦσαν εἰς Πόντον γήμασθαι τῷ τῶν τόπων ἐκείνων βασιλεῖ, πίνουσάν τε πλεῖστον οἶνον ὀνομασθῆναι Σανάπη, ἐπειδὴ μεταφραζόμενον τοῦτο σημαίνει τὴν πολλὰ πίνουσαν... ἐπεὶ δὲ οἱ μέθυσοι σανάπαι λέγονται παρὰ Θρᾳξίν, ᾗ διαλέκτῳ χρῶνται καὶ Ἀμαζόνες κληθῆναι τὴν πόλιν [Σανάπην], ἔπειτα κατὰ φθορὰν Σινώπην» (2).

Μετὰ πάσης ἐπιφυλάξεως ἐν συνδυασμῷ πρός τ' ἀνωτέρω ἀναφέρω καὶ «ὀρείαν κώμην... Λατώρειαν ἀπὸ Λατωρείας Ἀμαζόνος· ἐν ᾗ γίνεσθαι τὸν πράμνιον οἶνον» (3).

Τ' ἀνωτέρω ἦσαν ἄμεσοι σχέσεις Ἀμαζόνων πρὸς βακχείαν λατρευτικὴν ἢ μή. Ἐμμέσως ἡ ἀρχικὴ πατρὶς τῶν ἐκ Φρυγίας Ἀμαζόνων Θρᾴκη, ὑπομιμνήσκει τὰς Θρᾳκικὰς Μαινάδας καὶ τὸ τέλος τοῦ Ὀρφέως, Πενθέως, Ἴτυος, ἐνῷ ἐπὶ νομισμάτων τῆς Μαγνησίας ἀποτύπωσις Ἀμαζόνος μετὰ τῆς Κυβέλης ὑπενθυμίζει τὴν ὀργιαστικὴν λατρείαν τῆς Κυβέλης (Γάλλοι).

Ἐδῶ πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι θυγάτηρ «Γάλλου» ἀπέκοψε τοὺς μαστοὺς εἰς παράφορον ἀφοσίωσίν της πρὸς τὴν Ἀφροδίτην (4).

Ἐνδιαφέρον προκαλεῖ καὶ ἀπεικόνισις τῆς «Ἀρείας» καὶ «ἑταίρας» Ἀφροδίτης ὡς τῶν Ἀμαζόνων μετὰ γυμνοῦ στήθους (5) εἰς τὴν τέχνην, ἀμφίεσις, ἡ ὁποία ἁρμόζει

---

1) W. Roscher, Ausführliches Lexicon d. griechischen und römischen Mythologie, Leipzig 1884—1909 λ. Amazonen I σ. 270.

2) Fr. Hist. Gr. II σ. 348 ὑπ. 2, ἐκδ. Müller. (Ἡ ἀρχαία Λευκοσυρικὴ Σινώπη).

3) Ἀθην. 1. 57. Περὶ πόλεως «Δάτων» ἐν Αἰγύπτῳ Δατοπόλεως, ἰδ. Ἀντ. Χατζῆ, Τήλεφος καὶ Δύτδη, Ἀρχ. Ἐφ. 1930, σ. 7[illegible]. (Σημειωτέον ὅτι ὁ Βῆλος καὶ ὁ Νῖνος ἦσαν πρόγονοι τῆς δυναστείας τῶν Ἡρακλειδῶν τῆς Λυδίας). Δάτως καὶ ἐν Κρήτῃ. Ἐκ τοῦ Δ. Βαγιακάκου, ΑΘΗΝΑ (60) 1956 «ἐλαύνω—λάμνω, παρήγωγα καὶ σύνθετα» σ. 339. «Ἡ λέξις λατὸς εἶναι γνωστὴ σήμερον κατὰ διαλέκτους μὲ διάφορον ἔννοιαν. Οὕτω σημαίνει τὸν ὀργασμόν, τὴν περίοδον ὀργασμοῦ τῶν ζῴων, τὴν ὀχείαν... τὴν ὁρμήν... τὸν νεαρὸν βλαστὸν δένδρου... ἢ τὸν κάπρον... Εἰς τὴν Κύπρον ἡ λ. ἔχει τὴν ἔννοιαν βατός. (σ. 240). «Ἡ λέξις ὅμως ἀπαντᾷ καὶ ὡς παροξύτονος λάτος... δηλοῖ τὸν τρυφερὸν βλαστὸν ἢ κλάδον... τὴν ὡραίαν νεάνιδα».

Μετ' ἐπιφυλάξεως ὑποσημειῶ καὶ τὸ ὄνομα Ἀμαζόνος «Πύγελα» Στρβ. 14. 639.

4) Ἀρνόβιος, Πρὸς τὰ ἔθνη 5, 7.

5) Ἰδ. W. A. Müller, Nacktheit und Entblössung in der altorientalischen und älteren griechischen Kunst, Dissert. Leipzig 1903, Ἄρτεμιν ὡς Ἀμαζόνα μὲ βραχὺν χιτῶνα καὶ ἐνδρομέδας ἰδ. εἰς J. H. S. (7) 1886 σ. 58 πιν. 2, J.H.S. (8) 1887 σ. 59 πιν. 21 (Ἡ Μινωικὴ ἐσθὴς ἀφίνει ἀκαλύπτους ἀμφοτέρους τοὺς μαστούς).

Διὰ γυμνὸν στῆθος ἰδ. H. Bulle, Der schöne Mensch, Leipzig 1911, σ. 123 Νίκην Παιωνίου μέσων 5 π. Χ. αἰ. (δεξιὸς μαστός), σ. 138 Χορεύτριαν (Ῥωμαϊκὸν ἀντίγραφον), σ. 274 Μαινάδα, [Ῥώμη] ('Από βάσιν ἀγάλματος ἢ κυκλικὸν θωμόν) μέσων 5 αἰ., σ. 283 Εὐρυδίκην (ἐξ ἀναγλύφου μεθ' Ἑρμοῦ, Εὐρυδίκης) Β' ἡμισ. 5 αἰ., Δρομέα (γυνή) [Βατικανὸν] 470 π. Χ., Ἀφροδίτην (Ῥωμαϊκὸν ἀντίγραφον Ἑλληνιστικοῦ ἀναγλύφου μετὰ Πάριδος, Ἑλένης, Ἔρωτος, κ.ἄ.), διὰ νὰ μὴ ἀναφέρω τὰς τέσσαρας θεωρίας περὶ τῆς Ἀλκαμενείου Ἀφροδίτης ἐν Κήποις.

H. Schrader, Phidias, Frankfurt a. Main, σ. 105, G. Lippold, Die griechische Plastik, München, 1950, σ. 187, Ernst Langlotz, Aphrodite in der Gärten μετὰ κριτικῆς τούτου ὑπὸ F. Eckstein ἐν Deutsche Literaturzeitung 1957, σ. 723—6.

μᾶλλον εἰς τὴν στιγμιαίαν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τοῦ στήθους τοῦ ἐνδύματος «δρομέως» «χορευτρίας» «μαινάδος» καὶ ὀλιγώτερον ἴσως εἰς τὴν καθιέρωσιν τοιούτου Ἀμαζονικοῦ καλλιτεχνικοῦ τύπου.

Εἶναι λοιπὸν δυνατὸν νὰ ἑρμηνευθῇ ἡ γυμνότης τοῦ στήθους ἐκ τῆς τρυφῆς καὶ βακχείας;

Ἀκάλυπτον μαστὸν ἔχουν καὶ ἡ Νιόβη, ἡ βάρβαρος, ἡ Εὐρυδίκη.

Κατὰ τὸ «ὁδὸς ἄνω κάτω μίη» διὰ τῆς αὐτῆς ἐμφανίσεως τὸν ἕνα πόλον τῆς «ζωῆς» ἴσως εἰς τὴν τέχνην ἐκπροσωποῦν αἱ Ἀμαζόνες, τὸν ἕτερον, θλίψις καὶ θάνατος ἡ Νιόβη, ὡς ἐπίσης ἡ ἔχουσα σχέσιν πρὸς τὸν κάτω κόσμον Εὐρυδίκη.

Ἐπιζητοῦντες τὸ πρῶτον τὴν ἐκ τοῦ Ἰνδευρωπαϊκοῦ ἐτύμου «μᾶζα» ἑρμηνείαν τῶν Ἀμαζόνων, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἐκ «μᾶζα» ἠδύνατο ν' ἀναπτυχθῇ πλεοναστικῶς |α| Ἀμαζών, ὡς ἄνηστις, ὁ νῆστις, ἄσταχυς ὁ στάχυς, ἀνώνυμος=νώνυμος, ἀνήνεμος=νήνεμος, ἀνήριθμος=νήριθμος.

Πόλεις σχετιζόμεναι πρὸς μᾶζαν ὡς ἡ Μάζακα (1), ἡ ἐν Καππαδοκίᾳ δηλαδὴ Καισάρεια καὶ τὸ ἐν Βοιωτίᾳ Μαζαῖον (2) ἔχουν ἴσως καὶ ὀνόματι ἄμεσον σχέσιν πρὸς Ἀμαζόνας ὡς καὶ ὁ γνωστὸς Ζεὺς τῶν Φρυγῶν «Μαζεὺς» σχετικὸς πιθανὸν πρὸς τὸν «Βαζαῖον»: «Ζεὺς Φρύγιος» κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ἐὰν ἐτυμολογήσωμεν αὐτὸν ἐκ τοῦ φρυγικοῦ ἐτύμου «βέκος» (3) =ἄρτος, ἤτοι ἐκ συνωνύμου τῆς λέξεως «μᾶζα» ἐτύμου.

Ἐφ' ὅσον δὲ γεωγραφικῶς τὸ κράτος τῶν Χετταίων συμπίπτει πως πρὸς τὸ κράτος τῶν Ἀμαζόνων (4), ἔχομεν λόγους νὰ ζητῶμεν ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ κράτους τῶν

Ἰδ. καὶ Ἑστιάδα ἢ ἱέρειαν [Φλωρεντία], Plastik Kasten ἀρ. 191, P. I. N. 2507,
Νίκην (;) [Ῥώμη] 3 π. Χ. αἰ., » » ἀρ. 185, P. L. N. 14086,
Χάριν, ἀρ. μαστός, Festschrift zum 60. Geburtstag v. B. Schweitzer, πιν. 50. 2,
Νιόβην, δεξ. μαστός, Gazette Archéologique, 1887, πιν. 27,
Γυναῖκα βάρβαρον, ἀρ. στῆθος [Φλωρεντία] Furtwängler Ulrichs, Denkmäler griech. römisch. Skulptur, München, 1904, πιν. 43.
Γυναῖκα Βατικανοῦ G. Lippold, Die Skulpturen d. Vaticanischen Museums, τόμ. III_2 πιν. 26, 602.

Περὶ Ῥώμης ὡς Ἀμαζόνος ἰδ. K. Kärcher, Handbuch d. Wissenswürdigsten aus d. Mythologie u. Archäologie, [Karlsruhe] σ. 87 (προχείρως) Ἰδ. ἐπίσης καὶ Δυτ. ἀέτωμα Παρθενῶνος.

1) Πλίνιος (II, CXII (CVIII): Alia via, quae certior, itinere terreno maxime patet, a Gange ad Euphratem annem quinquagies et semel contena mill. pass. et LXIX (=5169000 βήματα) Inde Cappadociae M a z a c a, CCCXIX mill. (=319000 βήματα). Ἰδ. καὶ M. Ebert, Reallexicon d. Vorgeschichte ἄρθ. Kappadokische Tontafeln, σ. 213.

Μαζουσία ἄκρα (τουρκιστὶ Eles - burun) καλεῖται ἄκρον τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου, Ramsay, Histor. geogr. of Asia Min. σ. 57.

2) Κατὰ Στέφανον Βυζάντιον λ. «Ἀμαζόνειον»: «Ἐν Βοιωτίᾳ Μαζαῖον κατὰ παραφθοράν, ὡς Ἀρριανὸς ἐν Βιθυνιακοῖς».

M a ζ a ί a, ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τοῦ Βοσπόρου Λευκάνορος.

Κατὰ Στράβωνα 7. 314 M a ζ a ῖ o ι ἔν τῶν Παννονίων ἐθνῶν παρὰ τὰ δαλματικὰ μεθόρια ὄχι μακρὰν τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους.

3) Ἡροδ. 2. 2 [Κριτικὸν ὑπόμνημα: βεκκὸς | βέκκος]. Ὁ Ἱππῶναξ 57 ἔχει «Κυπρίων βέκος», ὁπόθεν τινὲς ἐθεώρησαν τὴν λέξιν Κυπρίαν. Ἰδ. καὶ Ἀριστείδ. 2. 3.

4) Ὁ W. Leonard ταυτίζει τοὺς Χετταίους πρὸς τὰς Ἀμαζόνας. (Κατὰ τὸν Sayce, The Land ot the Hittites, αἱ Ἀμαζόνες ἦσαν πολεμικαὶ ἱέρειαι τῆς μεγάλης Χεττιτικῆς θεότητος).

Ἀμαζόνων τοὺς «Μᾶζα» (1). Ἡ ἐπικράτειά των ὁρίζεται διὰ θεωριῶν, οὐδὲν μέχρι σήμερον ἐπιγραφικὸν ὁρόσημον ταυτίζει αὐτοὺς ἐπακριβῶς.

Ἐμμέσως ὅμως γνωρίζομεν ὅτι οἱ «Μᾶζα» κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Μπογκάσκιοϊ «ἐπολέμουν» πρὸς ὡπλισμένους δι' ὀρειχάλκου Χετταίους «μὲ ὅπλα ἐκ καλάμου» (2).

Πρόκειται περὶ παρερμηνείας Χετταϊκῆς ἐπιγραφῆς ἀναλόγου νοήματος πρὸς τὸ χωρίον τοῦ Μαρτιανοῦ Καπέλλα (3) : «Quid Amazones nonne a d c a l a m o s arma tractabant?»

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει «Μᾶζα»=Ἀμαζόνες θὰ ἦσαν στοιχεῖον, πρὸς τὸ ὁποῖον ἀφωμοιώθησαν Χετταῖοι ; Ἔχομεν οὕτω τοὺς Ἰθαγενεῖς καὶ νεήλυδας κατοίκους τῆς περιοχῆς ;

Ἀναγκαία πᾶσα περὶ τῶν «Μᾶζα» γνῶσις.

Οὕτως ἐκ τῆς σφηνοειδοῦς γραφῆς παραθέτω τὰς ἀναγνώσεις καὶ συμπληρώσεις τῶν γραμμάτων M- S-, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἠδύνατο ἐκ τοῦ νοήματος τῶν συμφραζομένων νὰ περιληφθῇ ἴσως ἐνίοτε καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Μωὰβ Mesha (4), ὁ ὁποῖος ζῶν ὡς οἱ ἄλλοι πρῶτοι μονάρχαι τῆς Βαβυλῶνος ἐθεοποιήθη καὶ πιθανὸν ἔλαβεν αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Kemosh, τοῦ θεοῦ του.

Ἐκ τοῦ W. Albright (5) γνωρίζω τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Goetze, κατὰ τὴν ὁποίαν MASA ἐνδέχεται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ μεταγενεστέρα Λυδία, χώρα τῶν Ὁμηρικῶν Μαιόνων ἢ Μηόνων.

Κατὰ A. Goetze (6) αἱ χῶραι M a š a, Aššuwa, Zippašla, Harijati, Partahuina πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν εἰς τὴν Β. Δ. Μ. Ἀσίαν, εἰς τὸν χῶρον, ὁ ὁποῖος σχηματίζεται μεταξὺ Arzawa καὶ Kaška. Πλὴν τῶν ὀνομάτων, περὶ τῶν χωρῶν τούτων σχεδὸν οὐδὲν γνωρίζομεν.

Διὰ τοὺς M. Ventris, J. Chadwick (7) ἡ λέξις ma - sa . . . δύναται εὐλογοφανῶς νὰ ταυτισθῇ ὡς ὄνομα θέσεως εἰς Κνωσόν.

Ὁ A. Burn (8) ἔχει τὴν γνώμην ὅτι M—S εἶναι οἱ Ὁμηρικοὶ Μυσοί. Τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχει καὶ ὁ Leonhard (9).

Διὰ τὸν K. Bittel (10) ἡ Mascha (11) τοποθετεῖται εἰς τὴν δυτικὴν Μ. Ἀσίαν.

---

1) Βιβλιογρ. περὶ Μᾶζα ἰδ. κατωτέρω.

2) Bossert, Altanatolien, 48 ὑποσ. 384.

3) Μαρτ. Καπέλλα 9. 313.

Διὰ τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Μαρτιανοῦ Καπέλλα καὶ ὁ εἰδικὸς καθηγητὴς τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας κ. Ἔρρικος Σκάσσης εἶχε τὴν ἐξαιρετικὴν καλωσύνην νὰ μὲ πληροφορήσῃ εὐγενῶς δι' ἐπιστολῆς βάσει τοῦ Thesaurus Linguae Latinae (τόμ. III λ. calamus σ. 123 στ 84 καὶ σ. 124 στ. 11, ἔνθα καὶ ἕτερον χωρίον τοῦ Καπέλλα) ad calamos=πρὸς αὐλόν.

4) S. R. Driver, ἄρθ. Mesha εἰς Encyclopaedia Biblica.

5) W. Albright, Some Oriental glosses on the Homeric problems, A.Z.A. (54) 1950, σ. 68.

6) A. Goetze, Kleinasien. München 1957 σ. 180.

7) M. Ventris, J. Chadwik, Documents in Mycenaean Greek, Cambridge 1956, σ. 146.

8) A. Burn, Minoans, Philistines and Greeks, London 1930 σ. 134.

9) W. Leonhard, Hettiter u. Amazonen, Leipzig - Berlin, 1911, σ. 187.

10) K. Bittel, Grundzüge d. Vor - und Frühgeschichte Kleinasiens, Tübingen, 1950, σ. 44.

Δυστυχῶς δὲν εἶδον τὰ περὶ Μᾶζα ἐν τῷ βασικῷ βιβλίῳ τοῦ Kurt Bittel, Prähistorische Forschung in Kleinasien, Istanbuler Forschungen, Band 6, Istanbul 1934

11) Εἰς τὸν μῦθον τοῦ Rhiannon, ὁ ὁποῖος ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸν βρεττανικὸν περὶ Epona, ἀντιστοιχεῖ ὁ Ἰρλανδικὸς περὶ Macha, J. Gricourt, Eponna - Rhiannon - Macha* OGAM (6) 1954 σ. 75.

Εἰς Ἀνατολικὰ κείμενα ἀναφέρονται μεταξὺ κατοίκων ἄλλων περιοχῶν (Saba', Haiappa, Badana, Hati κτλ.) οἱ ὁποῖοι ὑπέκυψαν εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ Tiglath - Pileser III (744—727 π. Χ.) οἱ κάτοικοι τῆς M a s' a (1), Mas'ai (2).

Χώρα M a s a' (3) ἀναφέρεται ἐπίσης μεταξὺ χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπανῆλθον εἰς τὴν χώραν Hatti (4) (Galkisa, Kuntara, Iyalant κ.ἄ.).

Κατὰ A. Cowley (5) M a s h νοτιοανατολικῶς . . .

Ὁ Emil Forrer (6) τοποθετεῖ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος χώραν εἰς τὸν ποταμὸν ἄνω Καλύκαδνον (7).

Κατὰ Hommel (8) Masch εἰς Χαλδαίαν (8α).

Ὁ Heimisch (9) ὡς Masch θεωρεῖ τὴν ὀροσειρὰν Maschu τοῦ ἔπους Γιλγαμές, διερωτᾶται δέ, ἐὰν πρόκειται περὶ τοῦ Λιβάνου (9α) καὶ Ἀντιλιβάνου (9β).

Διὰ τὸν Jensen (10) ὁμοίως ἡ ὀροσειρὰ Mâšu τοῦ ἔπους Γιλγαμές, ὁ Λίβανος καὶ ὁ Ἀντιλίβανος (11). Πρὸς τὸν Jensen συμφωνεῖ καὶ ὁ γράψας ἐν R. E τὸ ἄρθρον Mas.

Ἐκ τοῦ Radet (12) τὰ ἔθνη, πρὸς τὰ ὁποῖα εὑρίσκετο εἰς ἔριδας ὁ Ραμσῆς II κατὰ

---

1) Pritchard, Ancient near Eastern Texts, σ. 283.

2) Ἔνθ. ἀνωτ. σ. 284.

3) Ἔνθ. ἀνωτ. σ. 352.

4) Δυστυχῶς δὲν εἶδον προσωπικῶς τά περὶ «Μᾶζα» εἰς τὸ ἔργον τοῦ Kurt Bittel, Prähistorische Forsehung in Kleinasien, Istanbuler Forschungen τόμοι, 6, Istanbul 1934.

5) A. Cowley, The Hittites, London, 1926 σ. 20, Ἰδ. καὶ K. Vollers, Die Symbolik des Mash in den semitischen Sprachen, Archiv für Religionswiss. Τόμ. VIII σ. 97.

6) Emil Forrer, Forschungen, Berlin 1926 σ. 82.

7) Πηγάζει ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Ἰσαυρίας, διαρρέει ΝΑ τὴν Κιλικίαν καὶ ἐκβάλλει ὑπὸ τὴν Σελεύκειαν. Στρβ. 14. 607.

8) Ἐκ τοῦ Heimisch, Die Heilige Schrift, Bonn 1930 σ. 193.

8α) Μεταξὺ Τίγρητος καὶ Εὐφράτου.

9) Ἔνθ. ἀνωτ.

9α) Ὄρος τῆς Φοινίκης καὶ κοίλης Συρίας.

9β) Ὄρος Ν. τοῦ Λιβάνου ἀπὸ Συρίας εἰς Φοινίκην.

10) Jensen, Keilschrift v. Bibel VI 1, σ. 576 J. Pritchard, Ancient near Eastern Texts, Princeton, New Jersey 1950 σ. 88 (Ὁ Γιλγαμὲς πρὸ ἑνὸς ὄρους).

«Τὸ ὄνομα τοῦ ὄρους εἶναι Mashu.

Ὅταν [ἔφθασε] εἰς τὴν ὀροσειρὰν τοῦ Mashu,

ἡ ὁποία ἡμερησίως συνεχῶς θεᾶται ἐκ τοῦ ὕψους ἀνα[τολὴν καὶ δύσιν]

τῆς ὁποίας αἱ κορυφαὶ [φθάνουν] τὴν θόλον τ' οὐρανοῦ

(Καὶ) τῆς ὁποίας τὰ στήθη φθάνουν τὸν κάτω κόσμον, ὑποκάτω» . . . Εἰς τὴν σ. 89 πάλιν:

«Ἐὰν εἰς λύπην [ἢ πόνον], | εἰς κρύον ἢ [θερμότητα] | ἀναστενάζων [ἢ κλαίων γοερῶς | θὰ μεταβῶ]. | Τώρα [ἄνοιξον τὴν πύλην τοῦ ὄρους]! | «Πορεύου, Γιλγα[μές . . .]. | Τὰ ὄρη τοῦ Mashu [. . .] | Τὰ ὄρη (καὶ) αἱ ὀροσειραὶ [. . .] | ἀσφαλῶς δύνανται [. . .] | Ἡ πύλη τοῦ ὄρους εἶναι ἀνοικτὴ εἰς ἐσᾶς».

11) Jensen, Gilgamesch Epos I σ. 24, 34 κέξ. J. Raum, Die Religion d. Landschaft Moschi am Kilimanjaro, Religionswiss. Τόμ. XIV σ. 159.

12) G. Radet, La Lydie et le monde Grec, Paris 1893 σ. 64 . . . φυλή, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα δύναται ν' ἀναγινώσκεται Iluna, Aiuna ἢ Mauna. Ὡς τὸ παραδέχεται τις . . . ἢ Μῆονες, σ. 65 ὁ λαὸς τῶν Μηόνων . . . κατεῖχε θέσιν σημαντικήν, σ. 68 ἡ Μαιονία καλουμένη Ἀσία (Δημητ. Σκήψιος, Τρωικὸς διάκοσμος) σ. 86 Σχέσις τοῦ κράτους τῶν Μηόνων μὲ τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας.

Περὶ Μαιόνων Λυδῶν παρ' Ὁμήρῳ Ἰδ. P. Kretschmer, Einleitung in die Geschichte d. griech. Sprache, Göttingen 1896, σ. 384. Γλωσσικῶς οἱ Μαίονες ἦσαν κλάδος τῶν Φρυγῶν.

τὸ γνωστὸν ποίημα «Pentaour» , ἀπεικονιζόμενα ἐντὸς τῆς Ἰλιάδος, συμπεριλαμβάνουν τοὺς Masu (1), κατ' αὐτὸν Μυσούς.

Διὰ τὸν ἀρθρογράφον τῆς R. E. λ. Mas, τὸ γνωστὸν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους ὑπὸ τὸ ἐσφαλμένον ὄνομα Ἀραράτ ὑπεράνω τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀράξου ὄρος μεταφραζόμενον εἰς τὰς Συριακὰς παραδόσεις περὶ κατακλυσμοῦ ὡς «ὄρος σωτηρίας», καλεῖται Masis (5150 μ. ὕψος).

Κατὰ τὸν Στέφανον Βυζάντιον (2), «Μάσιον: ὄρος ὑπὲρ τῆς Νισίβιος. Στράβων ἑνδεκάτῃ. οἱ οἰκοῦντες Μασηνοί, ἢ ὡς Πάριον Παριανός».

Ὑπὸ τοῦ Heinisch (3), M a s c h ἴσως ἐκαλεῖτο καὶ τὸ ὄρος MASIUS μεταξὺ τοῦ ἄνω Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγρητος, βορειοδυτικῶς τῆς Νισίβεως.

Κατὰ J. de Morgan (4) M a s i s=Ἀραράτ.

Παρὰ Dussaud (5) M a s i νοτίως τοῦ Sera'in.

Ὁ Murad (6) νοεῖ ὑπὸ τὸ ὄρος Baris, τῆς Ἀρμενικῆς παραδόσεως περὶ κατακλυσμοῦ τοῦ Νικολάου Δαμασκηνοῦ, διασωθὲν παρ' Ἰωσήπῳ τὸ μέγα Masis.

Ὁ Gesenius (7) ἀναγράφει σχέσιν Masius (8) πρὸς τὸν Μοσόχ, κατὰ Bochart.

Ὁ Μοσὸχ μὲ τὰς παραλλαγὰς τῶν φωνηέντων τοῦ ὀνόματός του ὡς Μεσὲχ (Méshéc ἢ Méshék) ὑπῆρξεν ὁ ὁμώνυμος γενάρχης ἑνὸς τῶν τριῶν Ἰαπετικῶν (9) λαῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, οἱ ὁποῖοι εἰς τὰ Ἀσσυριακὰ κείμενα ταυτίζονται πρὸς τοὺς Musku ἤ Mušku, τοὺς Μόσχους τοῦ Ἡροδότου (9α).

Κατὰ Dhorme (10) μεταξὺ ἄλλων Ἰαπετῶν οἱ τοξόται Moškêy qéšéth παρίστανον τοὺς Mušku.

---

1) Εἰς τὴν Βαβυλωνιακὴν ἀστρονομίαν, ἐκ τῶν 28 ἀστερισμῶν ὁ 10ος, 11ος καὶ 12ος κατὰ σειρὰν φέρουν τὰ ὀνόματα maš—mašu—šariû | maš—mašû mahrû | maš—mašu arkû. F. Ginzel, Die astronomischen Kenntisse d. Babylonier, Beitrage zur alten Geschichte, I, σ. 13.

2) Ἐθνικά.

3) Heinisch, ἔνθ. ἀνωτ.

4) J. de Morgan, Histoire du peuple Armenien, Paris 1919, σ. 2, 4, 45, 136, 307.

5) R. Dussaud, Topographie historique de le Syrie antique et mediévale, Paris 1927. Ἰδ. καὶ Ad. Chauvet et E. Isambert, Itinéraire descriptif, historique et archéologique, III, Paris 1882, σ. 648.

6) Ἰδ. βιβλιοκρισίαν ὑπὸ P. Vetter τοῦ βιβλίου τοῦ F. Murad, Ararat und Masis εἰς Archiv für Religionswiss. Τόμ. V σ. 80.

7) W. Gesenius F. Buhl, Handwörterbuch Hebräisches und Aramäisches über das alte Testament, Leipzig 1905, W. Gesenius, Handwörterbuch über das alte Testament, Berlin, Göttingen, Heidelberg, 1954.

8) «Masai» καλεῖται Ἀνατολικὸς Σουδανικὸς λαὸς τῆς Ἰσημερινῆς Ἀν. Ἀφρικῆς ὑψίσωμος, ἀθλητικός, σοκολατόχρους. Ed. Weyer, Primitive Peoples today, London 1959, σ. 13, 181, 182.

Ἰδ. καὶ «ad pellacontam flumen Bura oppidum, Salmani et M a s e i Arabes» Πλιν. 6.30.2.

9) (Ἐκ τοῦ Ἰάφεθ). Οἱ λαοὶ οὗτοι ἦσαν οἱ Méshéc [Mešek—Ἀγ. Γραφῆς (=Μοσόχ, κατὰ τοὺς Ο')· καὶ εἰς Οὐραρταϊκὰς ἐπιγραφὰς Muski=Φρύγες], Tubal, Yawan, εἰς τοὺς ὁποίους προσηρτᾶτο ὁ υἱὸς τοῦ Yawan, Tarsis.

9α) Ἡροδοτ. 3. 94, 7. 78. Ἰδ. καὶ Cowley ἔνθ. ἀνωτ. σ. 14—15, Prašek, Geschichte d. Meder u. Perser.

10) E. Dhorme, Les peuples issus de Japhet d'après le chapitre X. de la Genèse, SYRIA τόμ. XIII 1932 σ. 45.

Ἐκ τούτου ἐπίσης ἀναγινώσκομεν περὶ Musku καὶ Musi (1).

Γνωρίζομεν ἐπίσης ὅτι, περὶ τὸ 1200 π. Χ. τὸ μικρὸν κράτος τῶν Muški ἀπερροφήθη ὑπὸ τῶν Χετταίων, ὡς καὶ ὅτι περὶ τὸ 1120 ἡ φυλὴ αὕτη λαμβάνει πρωτεύουσαν θέσιν εἰς τὸν συνασπισμὸν τῶν Χετταίων. Οἱ Muski ἀπαντώμενοι ὀλίγον μετὰ τὴν Αἰγαιακὴν «Wanderung» εἶναι πιθανὸν στενοὶ συγγενεῖς μὲ τοὺς Φρύγας (2).

Οἱ Ἀσσύριοι εἰς τὰς ἐπιγραφάς των ὀνομάζουν τοὺς Φρύγας Muski (Muški), ὄνομα τὸ ὁποῖον ἐγένετο γνωστὸν τὸ πρῶτον ὅτε ὁ Tiglatpileser I (1115—1093 π. Χ.) ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν λαὸν τοῦτον εἰς τὸν ἄνω Τίγριν, ὀφείλει δέ τις τοῦτο νὰ συνδέσῃ μὲ τὸ ὄνομα τῶν Μυσῶν καὶ περαιτέρω μὲ τὴν χώραν Μοισίαν παρὰ τὸν Δούναβιν, ὅσον καὶ μὲ τὴν Θράκην (3). Ἡ ἱστορία τῆς γλώσσης ἐπίσης ὑποδεικνύει διὰ τοὺς Φρύγας πατρίδα παρὰ τὸν Κάτω Δούναβιν (4).

Οἱ Μόσχοι ὡς κατοικίαν ἔχουν τὴν βδ. Ἀρμενίαν, μέχρι τοῦ ἀνατολικοῦ ὁρίου τοῦ Πόντου, βορείως ἀνερχόμενοι πρὸς τὴν Κοχλίδα. Εἶναι οἱ Ἀνατολικοὶ γείτονες τῶν Τιβαρηνῶν (5):

«Μόσχοι καὶ Κόχλοι περὶ τὸν Φᾶσιν ποταμόν. Μόσχοι: Κόχλων ἔθνος προσεχὲς τοῖς Ματιηνοῖς. Ἑκαταῖος Ἀσίᾳ» (6).

Οἱ Μόσχοι μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ κράτους τῶν Χετταίων ἐξηπλώθησαν περαιτέρω εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μ. Ἀσίαν.

Περὶ τὸ 1170 οἱ «Muškâja» (7) ἀφῄρεσαν ἐκ τῶν Ἀσσυρίων τὰς χώρας Alzi καὶ Purukuzzi ἀνατολικῶς τῆς καμπῆς τοῦ Εὐφράτου.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Téglath—phalasar I (1116—1090) οἱ «Mouskou» ἀνησυχοῦν ἤδη τὴν Ἀσσυρίαν.

Τὰ χρονικὰ τῆς ἐκστρατείας κατὰ τὰ πέντε πρῶτα ἔτη τοῦ βασιλέως τούτου ἐναντίον τῶν Μόσχων (καὶ Μέσχοι) ἐπὶ ἐπιγραφῆς εἰς πολλὰ ἀνάτυπα διασωθείσης, ἀναγράφουν τὰ ἑξῆς (8): Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας μου 20.000 ἐκ τῆς χώρας τῶν Mouskou (Muš-ka-a-ia) καὶ οἱ 5 βασιλεῖς των, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν διάρκειαν 50 ἐτῶν κατέλαβον τὰς χώρας Al-zi καὶ Bu-ru-kus-zi, τὰς συνεισφερούσας τὸν φόρον καὶ τὸ δῶρον τοῦ θεοῦ Asur, τοῦ κυρίου μου, χωρὶς οὐδεὶς βασιλεὺς εἰς τὴν μάχην νὰ καταστῇ δυνατὸν ν' ἀκινητοποιήσῃ τὸ στῆθός των, ὑπερηφανεύθησαν διὰ τὴν δύναμίν των καὶ κατῆλθον, κατέλαβον δὲ τὴν χώραν Kat-mu-hi. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας, διὰ νὰ συναντήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν χώραν Katmuh, ὤφειλε νὰ διασχίσῃ τὸ ὄρος Ka-ši-ia-ra.

Ἐπὶ Ἀσσυριακῶν ἐπιγραφῶν ἀναγινώσκομεν τοὺς «Μούσκι» ὡς λαοὺς Χετταίων ὑπὸ τὸν γνωστὸν ἄνακτα τῶν Φρυγῶν Μίδα (9) (Mi-ta-a).

---

1) Musku—Musi, E. Dhorme, Où en est le déchiffrement des hiéroglyphes Hittites? SYRIA, τόμ. XIV, 1933.

Σημειωτέον ἀκολούθως διὰ τὴν ταύτισιν τῶν πολλαχῶς ἀπαντώντων ὀνομάτων αὐτῶν εἰς τὸν Πόντον mozin=μοζὶν (μόσχος).

2) Ἐκ τῆς RE. τομ. XXXIX ἄρθρ. Phrygia σ. 883.

3) Κατὰ Στράβωνα (12. 572) πάντως «τοὺς Μυσοὺς οἱ μὲν Θρᾷκας, οἱ δὲ Λυδοὺς εἰρήκασιν... μαρτυρεῖν δὲ καὶ τὴν διάλεκτον· μεξολύδιον γάρ πως εἶναι καὶ μεξοφρύγιον».

4) A. Goetze, Kleinasien, München, 1957, σ. 202.

5) Ἐκ τοῦ E. Dhorme, ἔνθ. ἀνωτ. SYRIA τομ. XIII σ. 39.

6) Στεφ. Βυζαντ. Ἐθνικά.

Tubal=Tabâl=Tibareniens ὡς Méshéc=Mušku=Moschiens. Tubal καὶ Méshek εἰς Π. Διαθήκην, Tabal καὶ Musku ἢ Mušku εἰς Ἀσσυριακὰ κείμενα. Εἰς σ. 35 ἰδ. σχέσιν Ἰωνίας πρὸς Méshéc καὶ Tubal.

7) Ed. Meyer, Geschichte des Altertums, Stuttgart Berlin 1928 τομ. II.

8) Dhorme, ἔνθ. ἀνωτ. σ. 39, RE. λ. Assyria σ. 1758.

9) J. Pritchard, ἔνθ. ἀνωτ. σ. 285 (Τὸ 5ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Sargon II 721—705, Pisiri ἐκ Κάρχεμις ἐπιώρκησαν εἰς τοὺς μεγάλους θεοὺς καὶ ἔγραψαν μηνύματα εἰς τὸν Μίδα,

Οἱ Μόσχοι πολὺ γνωστοὶ εἰς τοὺς κλασσικούς, δὲν ἐμφανίζονται εἰς τὰ κείμενα τῶν Ἀχαιμενιδῶν.

Ἐμφανιζόμενοι καὶ ἐπὶ τῶν ἱερογλυφικῶν κειμένων ἀποκαλοῦνται ὑπὸ τοῦ Sayce μὲ ὀλίγας ἐξαιρέσεις Μοσχοχιττῖται κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς ἐπισήμους Χιττίτας τῶν σφηνοειδῶν πινακίδων.

Κατὰ τὰ Αἰγυπτιακὰ κείμενα ἀνήκουν τὸ πλεῖστον εἰς τὴν περίοδον 1200—700 π. Χ., ἤτοι εἰς τοὺς χρόνους μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Χιττιτῶν ὑπὸ «τῶν λαῶν τοῦ Βορρᾶ» (ὡς καλοῦνται) καὶ τὴν κατοχὴν τῆς ΝΑ. Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς ΒΔ. Συρίας ὑπὸ τῶν «Moschians» Ἀσσυριακ. «Muskâ» (1).

Ἐὰν ἡ ἀποκρυπτογράφησις τοῦ Sayce εἶναι ὀρθή, τὸ ὄνομα Moskas (2), Moskas-is, Moskes-nis εἰς τὰς ἱερογλυφικὰς ἐπιγραφὰς Καππαδοκίας καὶ Κάρχεμις λαμβάνει τὴν θέσιν τοῦ «Χιττίτου».

Διὰ τῆς ἀναφερθείσης περὶ τὴν αὐτὴν λέξιν λαβυρινθώδους ὀνοματολογίας δὲν ἤχθημεν ἴσως μόνον εἰς τὰ ὅρια τῆς γεωγραφικῆς ἐπικρατείας τῶν Ἀμαζόνων. Δὲν ἀποκλείεται διὰ τοῦ Μοσὸχ (3) νὰ ἐγγίζωμεν δι' ἄλλης γλωσσικῆς ὁδοῦ τὸ ὄνομά των. Οὕτω κατὰ ἐκδόσεις τῆς Βίβλου ὁ ἐγγονὸς τοῦ Σὴμ καὶ υἱὸς τοῦ Ἀρὰμ ἀναγράφεται ὡς ἑξῆς :

Μάζ (4), Μάσ (5), Μάς (6), Μασα (7) (ἄνευ τόνου), Μοσοχ (8) (ἄνευ τόνου), Μό-

---

Βασιλέα τῶν Muski, σ. 284 τῶν Musku (περιέχοντα ἐχθρικὰ σχέδια ἐναντίον τῶν Ἀσσυρίων).

L. Messerschmidt, Die Hettiter σ. 11, Ἰακ. Θωμοπούλου, Πελασγικά, Ἀθῆναι 1912 σ. 420, L. Delaporte, Les Hittites, 1936, σ. 324—5.

1) A. Sayce, Hittite and Moscho—Hittite, Revue Hittite et Asianique, I 1930—2 σ. 2.

2) Ὑπὸ τοῦ J. Chadwick συνεζητήθη ἡ ταύτισις mo—qo—so—Μόγος Χετ. Muksă, Ventris Chadwick, D.M.G. σ. 81.

Τοῦτο ἀναγράφω μήπως ποτὲ ἐνδέχηται νὰ ἀποδειχθῇ ὕπαρξις φαινομένου ἀντιμεταχωρήσεως ἐπὶ τῶν προϊστορικῶν πινακίδων. Ἐκ τῶν O. Schräder A. Nehring, Reallex. d. Indogermanischen Altertumskund τόμ. II σ. 52 λ. Maultier, ὁ ἡμίονος (λατ. mulus) ρουμ. muscoĭu, ἀλβ. mušk, Σλαυικ. m ŭ s k a ⟨ἀρχ. Σλαυικ. mŭzgŭ.

3) Γενέσ. 10. 23.

Ὁ Βῆλος καὶ ὁ Νῖνος ἦσαν πρόγονοι τῆς δυναστείας τῶν Ἡρακλειδῶν τῆς Λυδίας, ἐνῷ Σὶμ ἢ Σὴμ κατὰ τὸν Ψευδοερατοσθένην ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Ἡρακλέους, Krall, Zeitschrift für Ägyptische Sprache, 1883, 79.

4) M. Luthers, Die Bibel oder die ganze heilige Schrift, Berlin 1923.

5) P. Heinisch, Die heilige Schrift, Bonn 1930.

Ρωσσικὴ ἔκδοσις τῆς Βίβλου ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου, 1956.

6) Τὰ ἱερὰ γράμματα μεταφρασθέντα ἐκ τῶν θείων ἀρχετύπων, Λονδῖνον 1935.

Ἰδ. καὶ εἰς Grand Dictionnaire Universel du XIX siècle MAS—MÂ ἢ MASS κατὰ τὰς τοποθεσίας (Λατ. mansus—maneo—mansi—mansum—manēre = μένω, Γαλλ. maison).

7) L. Koehler—W. Baumgartner, Lexicon in veteris Testamenti Libros, Leiden 1958.

Κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ διωρθωμένου Ἑβραϊκοῦ κειμένου ὑπὸ Ἀθ. Χαστούπη, «Ἁγ. Γραφὴ Π. Διαθήκη» ἔκδ. 1955 ἀναγινώσκομεν: «Οἱ λόγοι τοῦ Λεμουέλ, βασιλέως τῆς Μ α σ σ ά, τοὺς ὁποίους ἐδίδαξεν αὐτὸν ἡ μήτηρ του» Παροιμ. 31. 1, Περὶ Μ α σ σ ῆ ἰδ. Γεν. 10. 30.

σοχ (1), Μοσόχ (2), Βαμὰς (3) (ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τοῦ ἑβραϊκοῦ συνδέσμου βε πρὸς τὸ φωνῆεν κάμετς). Εἰς τὸ κριτικὸν ὑπόμνημα τῆς προκριθείσης γραφῆς Μόσοχ (4) σημειοῦνται αἱ γραφαὶ μοσοχ, μοσωχ, μεσεχ (sic).

Οἱ Ἑβδομήκοντα (Ο') μεταγράφουν διὰ τῆς λέξεως Μοσοχ τὴν ἀντίστοιχον ἐν τῷ μασοριτικῷ κειμένῳ λέξιν Μεσεχ (5) ἢ Μασ. Ἐνδέχεται μᾶλλον οὗτοι νὰ εἶχον ἕτερον ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς κείμενον ὑπ' ὄψιν.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς Γενέσεως ἔχομεν δύο διαφορετικὰς ἤδη γραφάς (6), τὰς ὁποίας ἐκδόσεις τῆς Π. Διαθήκης, ὡς π.χ. ἡ ὑπὸ τῶν θεολόγων τῆς «Ζωῆς» (7), ταυτίζουν. Γενικῶς ὅμως τὰ εἰδικὰ λεξικὰ δὲν ταυτίζουν τὰ δύο χωρία.

Ἡ Ἑβραϊκὴ γραφὴ ΒΑΜΑΣ, ὅσον καὶ ἂν ὁ σχηματισμὸς τῆς λέξεως ταύτης ἠκολούθησε τὸν γλωσσικὸν κανόνα τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ σύνδεσμος *βε* πρὸ τῆς τονιζομένης συλλαβῆς *μὰς* προσλαμβάνει κάμετς (8) ὑπομιμνήσκει δυνατότητα ἀποχωρήσεως τοῦ ἀρχικοῦ βε ἀπὸ τῆς λέξεως εἰς Β/ΑΜΑΣ καὶ ἕνεκα τῆς γλωσσικῆς ἀνομοιογενείας λόγῳ τοῦ ἀμαλγάματος τῶν κατοίκων τῶν περὶ τὴν Ἀνατολίαν περιοχῶν ὡς εἰς Ἑλληνικὰς λέξεις Β/ΙΔΕΟΙ (9)=Ἰδέοι, (Ἰδαῖοι), Β/ΟΛΟΕΝΤΙ (10)=Ὀλόεντι (Ὀλοῦντι), Β/ΙΝΑΤΙΑΝ (11)=Ἰνατίαν, ὁπόθεν ἴσως νὰ ἑρμηνεύσωμεν οὕτω τὴν ὕπαρξιν ἄλφα εἰς τὴν λέξιν Α—ΜΑΖΩΝ.

Συσχέτισιν Μ α σ ά, Mas'u, Μ α σ σ ὴ Γεν. 25, 14 πρὸς παρεμφερῆ μὲ τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς χωρίον τῆς Γενεσ. 10. 23 ὀνόματα ἰδ. εἰς Koehler—Baumgartner, Lexicon, ἔνθ. ἀνωτ. Παρ' αὐτῷ καὶ συναφεῖς πρὸς τὴν ἑρμηνείαν τῆς λ. παραπομπαί. Διὰ Mâsa—Mešâ, ἰδ. M. Abel, Geographie de la Palestine, Paris 1933, 296.

Διὰ τὸ δοθὲν ἔτυμον εἰς τὰς Ἀμαζόνας Μ—S, σημειοῦμεν ἐπίσης ὅτι, ὁ Ξενοφῶν ὁ Ἐφέσιος εἰς «Τὰ κατὰ Ἀνθίαν καὶ Ἀβροκόμην» Βιέννη 1793 σ. 11 περιγράφει ὡς ἑξῆς «ἐπιχώριον ἑορτὴν» τῆς Ἀρτέμιδος: «Πομπεύειν πάσας τὰς ἐπιχωρίους παρθένους... ἦρχε παρθένων τάξεως Ἀνθία θυγάτηρ Μεγαμήδους καὶ Εὐίππης ἐγχωρίων... Ἤνθει δὲ αὐτῆς τὸ σῶμα ἐπ' εὐμορφίᾳ... Ἐσθής, χιτὼν ἀλουργής, ζωστός, εἰς γόνυ μέχρι βραχιόνων καθειμένος ν ε β ρ ὶ ς περικειμένη». (Ἡ ἔλαφος ἦτο τὸ ἀγαπημένον ζῷον τῆς Ἀρτέμιδος). Συνάπτεται οὕτως ἴσως ἡ ἑτέρα σημασία τῆς λέξεως Μεσεχ (=δέρμα), Koehler—Baumgartner, Lexikon, καὶ τὰ λεχθέντα ἀνωτέρω πρὸς τὰς «συνομηλίκους» τῆς Ἀνθίας «Ἀμαζόνας». Συνήθης ἄλλωστε ἡ περιβολὴ τῶν ἐρχομένων εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς θεότητος διὰ δέρματος ζῴου: Καυνάκης [ἡ δυναστεία τῶν φερόντων αὐτὸν Χαμμουραβὶ κατήγετο ἐκ δυτ. χώρας (Συρίας—Παλαιστίνης) ἔνθα καὶ Μαζ—Mas—Μοσοχ—Ἀμαζόνες] ἵπποι, ταῦροι, ἄρκτοι.

Ἰδ. καὶ M. Nilsson, Griech. Feste v. relig. Bedeutung σ. 244—5.

8) A. Rahlfs, Septuaginta, Stuttgart 1935.

1) A. Brooke N. M. Lean, The old Testament in Greek, Cambridge 1906.

2) Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα, ἔκδ. Ζωῆς, Ἀθῆναι 1939.

3) R. Kittel, Biblia Hebraica, Stuttgart, 1952.

Β. Βέλλα, Γραμματικὴ τῆς Ἑβραϊκῆς Γλώσσης, Ἀθῆναι 1959, ἰδ. κεφ. περὶ συνδέσμου.

4) Ἰδ. κατωτ Β. Βέλλα, Γραμματική.

5) Ἰδ. Γεν. 15, 2 (Μασεχ).

6) Γενέσ. 10, 2 καὶ 10, 23.

Εἰς Α. Παρ. β 27 τῆς ἐκδ. Alf. Rahlfs, Stuttgart 1935, «καὶ ἦσαν οἱ υἱοὶ Ραμ πρωτοτόκου Ιερεμηλ· Μαας καὶ Ιαμιν καὶ Ακορ» (Κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον Μαατσ).

7) Ἰδὲ ὑποσ. 3 ἀνωτέρω.

8) Β. Βέλλα, Γραμματικὴ τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, σ. 94.

9) Boeckh, C.I.G. I 608, 88.

10) C.I.G. 2554, Z. 77.

11) Ἰλίθυι]αν Βινατίαν, R. Bergmann, De inscr. Cret. inedita qua continetur foedis a Gortyniis et Hierapytniis cum Priansiis factam, Programm, Brandenburg 1861, Sammlung d. griceh. Dialektinscr. ἀρ. 5024 I 64.

Ἀνθρωπολογικῶς βεβαίως οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων τῆς δυτικῆς Μ. Ἀσίας, Τροίας καὶ Κρήτης, ἄρα καὶ Ἀμαζόνες τῶν παρακτίων περιοχῶν, ἐκ τῆς κρανιολογικῆς ἐρεύνης, ἐπιστοποιήθη ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸν τύπον τῶν δολιχοκεφάλων, οἱ Χετταῖοι εἰς τὸν τύπον τῶν βραχυκεφάλων μὲ τ' ἀρμενοειδῆ χαρακτηριστικὰ τῆς κεντρικῆς καὶ ἀνατολικῆς Μ. Ἀσίας (1).

Τὰ χαρακτηριστικὰ πάντως τῶν Χετταίων τ' ἀπεικονιζόμενα ἐπὶ Αἰγυπτιακῶν μνημείων δυνατὸν νὰ εἶναι Αἰγαιακά (2).

Εἴμεθα τῆς γνώμης ὅτι τοῦτο συμβαίνει ἐκ τοῦ ὅτι, ὡς συμπεραίνει ὁ A. Sayce (3), ἐπὶ τῶν ἐνεπιγράφων νόμων τοῦ Μπογκάσκιοϊ οἱ Χετταῖοι ἀρχικῶς ἦσαν σῶμα στρατευμένων τυχοδιωκτῶν «military adventurers» ἀνάλογον μὲ τοὺς Νορμανδοὺς τῆς Εὐρώπης. Οὗτοι προσέφερον φεουδαλικὰς ὑπηρεσίας εἰς τοὺς ἀνωτέρους καὶ εἶχον ὡς ἀνταμοιβὴν γαίας ἐκ τῶν κατακτηθέντων ἐδαφῶν.

Ἡ Ἀμαζονικὴ ἐπέκτασις μέχρι Συρίας ἐνδέχεται νὰ εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν ἔμμεσον ἐπιρροὴν καὶ ἄλλως τῶν Χετταίων, οἱ ὁποῖοι περὶ τὸ 1750 (ἐπὶ Ἀβραὰμ) (4) εἰς τὸ ζενὶθ τῆς ἐξαπλώσεώς των ἐμφανίζονται εἰς νότιον Παλαιστίνην (5).

Χετταϊκὰ εὑρήματα εἶναι γνωστὰ ἐκ τῆς συνδεομένης κατ' ἐξοχὴν πρὸς Ἀμαζόνας Ἐφέσου (6).

Τὸν 12ον αἰ. πάλιν οἱ Σημῖται Ὑξώς, ἀφοῦ ἐπὶ δύο αἰῶνας κατέκτησαν τὴν Αἴγυπτον, ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν ἐντοπίων εἰσῆλθον εἰς Συρίαν. Οἱ ποιμένες Ὑξὼς ἴσως ἔχουν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν παροῦσαν ἔρευναν ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν μεταγραφὴν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διὰ συμπληρώσεως φωνηέντων MS ὡς ΜΑΖΥΩΝ (7): «Οἱ Λιβύης νομάδες. Ἑκαταῖος Περιηγήσει. εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι Μάξυες καὶ ἕτεροι Μάχλυες».

Ἐφ' ὅσον Ἀμαζόνες ὑπάρχουν καὶ εἰς Λυδίαν, πρέπει νὰ μὴ διαλανθάνουν ἡμᾶς ἀλληλοεπιδράσεις Λυδίας καὶ Ἰωνίας, καίτοι δὲν εὑρίσκομεν Ἑλληνικὰ ἴχνη ἐπὶ τῆς Λυδικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς μὴ Ἰνδοευρωπαϊκή, ἴσως συναφὴς πρὸς τὴν Ἐτρουσκικήν.

Ἀντιθέτως ἡ Φρυγικὴ γλῶσσα εἶναι Ἰνδοευρωπαϊκὴ βαρβάρου μορφῆς. Οἱ Φρύ-

---

1) Arth. Evans, The Palace of Minos at Knossos, London 1921—1936, I.

Ἰδ. Carl M. Fürst, Zur Anthropologie der Prähistorischen Griechen in Argolis (Lunds Univ. Arsskrift) N.F. II Lund: Gleerup 1930.

Σποραδικῶς ἐπὶ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἀρμενοειδῆ χαρακτηριστικὰ πιστοποιοῦνται ὡς ἐκ κρανίου τῆς Ἀσίνης (σ. 53), τοῦ Ἡραίου (σ. 112), τῶν Μυκηνῶν (σ. 147) Ἰδ. καὶ ἀρμενοειδῆ χαρακτηριστικὰ ἐπὶ Κρητικῆς σφραγῖδος Evans P.M I σ. 3 εἰκ. 2, σ. 9, σ. 276 εἰκ. 206 (ἐπὶ M M II σφραγίσματος).

Ἐπὶ τῶν εὑρεθέντων ἐντὸς τῶν τάφων μαρμαρίνων καὶ σανιδοσχήμων Κυκλαδικῶν εἰδωλίων ἐσχηματοποιημένων (βιολόσχημα) ἢ κατὰ φύσιν παρουσιάζονται ἴσως ἀρμενοειδῆ χαρακτηριστικά: ρὶς καμπύλη, πρόσωπον ὠοειδὲς μετὰ ἰσχυρῶς πρὸς τὰ ὀπίσω ριπτομένου τοῦ μετώπου.

2) A. Cowley, ἔνθ. ἀνωτ. σ. 35.

Διὰ τοὺς ἀνθρωπολογικοὺς τύπους τῶν Χετταίων ἰδ. A. Goetze, Kleinasien, München 1957, εἰς πίν. 1 Χετταίους αἰχμαλώτους τοῦ Σήθου I, πίν. 2 Χεττίτας ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Χαρεμχέβ, πίν. 3 Χεττίτας ἁρματομάχους εἰς Καδεσίαν (Qadeš).

3) A. Sayce, The early geography of Southeastern Asia Minor, J.H.S. (43) 1923 σ. 48.

4) Β. Βέλλα, Χρονολογικοὶ πίνακες Ἰσραηλιτ. ἱστορίας, Ἀθῆναι 1956.

5) Γενέσ. Κεφ. 23.

6) J.H.S. (13) 1917 σ. 13.

7) Ἰδ. A. Grosskinsky, Miszellen «Zur Herodots Periegese Libyens» Hermes LXVI 1931 σ. 365.

γες (1) ἦσαν Θρᾳκικὴ φυλή, ἀλλὰ μετηνάστευσαν περὶ τὸ 1200 π. Χ. εἰς Μ. Ἀσίαν κα κατέλαβον τὴν Χεττιτικὴν (2) αὐτοκρατορίαν. Ἡ Θρᾳκοφρυγικὴ γλῶσσα ἐμφανίζει στε-ι νὴν συγγένειαν πρὸς τὴν Ἑλληνικήν (3), ἐπὶ τῶν νεοφρυγικῶν δὲ ἐπιγραφῶν ἐπέδρασε περισσότερον ἡ Ἑλληνικὴ τῆς ἐγχωρίου.

Παρατηρητέον ἐπίσης ὅτι ἡ κατάληξις -ων (4) τῆς λ. Ἀμαζὼν δὲν ἔχει βαθυτέραν σημασίαν διὰ τὴν ἔρευνάν μας, εἴτε ἔχει σχέσιν πρὸς Ἑλλάδα εἴτε καὶ πρὸς Φρυγίαν, διότι εἶναι δυνατὰ ἀμφότερα (5).

Ἀλλὰ ποίαν σχέσιν ἐνδέχεται νὰ ἔχῃ ἡ λέξις Ἀμαζὼν πρὸς τὴν Χεττιτικὴν γλῶσσαν; Ἡ Χετταϊκὴ γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποίαν Πελασγοί, Κρῆτες, Λέλεγες, Κᾶρες ἀνήκουν, γνωρίζομεν μετὰ τῶν Fick καὶ Goetze (6), ὅτι ἀποτελεῖ ἰδιάζουσαν οἰκογένειαν, ὁμοιάζουσα κατὰ τὴν δομὴν πρὸς ἄλλας γλωσσικὰς ὁμοταξίας τῆς λευκῆς φυλῆς. Εἰς τὰς ρίζας τ ξ εἶναι τελείως αὐτοτελής. Ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν λέξεων δι' ἐπιθημάτων, πολλαχῶς, ὑπομιμνήσκει τὰς Ἰνδοευρωπαϊκὰς γλώσσας.

Εἰς περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν διὰ τὴν λέξιν Ἀμαζὼν θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς βέβαιον τὸ ἀναφερθὲν Σημιτικὸν ἔτυμον, προκαλεῖ ἐνδιαφέρον ὅτι, λέξεις, διὰ τὸν χρυσόν, τὸν χιτῶνα, τὸν λέοντα, τὸ κύμινον, τὴν κύπειρον, ὡς ἀποδεικνύουν αἱ πινακίδες, ἔχουν ὑπάρξει δάνειον ἐκ τῆς Σημιτικῆς (7) κατὰ τοὺς Μυκηναϊκοὺς χρόνους.

Αἱ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους τῆς χώρας τῶν Χάττι (8) καὶ Ἀμαζόνων Θρᾳκοφρυγικαὶ—Ἰνδογερμανικαὶ γλῶσσαι, ἵστανται ἐγγὺς τῶν Ἀρμενικῶν, ἀπὸ κοινοῦ δὲ εἶνα συγγενεῖς πρὸς τὰς Σλαυολεττονικὰς γλώσσας· οἱ Ἀρμένιοι (9) κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἦσαν κράτος τῶν Φρυγῶν.

Ἡ περὶ Ἀμαζόνων ἔρευνα οὕτω, δὲν δυσχεραίνεται διὰ συσχετίσεως τῶν ἀναφερθέντων ἀντιπάλων τῶν Χετταίων M—s=«Masa»=«Mascha» πρὸς Μας, Μαζ, Μεσεχ,

---

1) Nilsson, Minoan Mycenaean Religion σ. 567 μετὰ τῶν ὑποσημειώσεων.

Περὶ Φρυγῶν καὶ καταγωγῆς των ἴδ. A. Burn, Minoans, Philistines and Greeks, London 1930, 142, ὑπ. 1.

2) Κατὰ Sayce αἱ Ἀμαζόνες ἦσαν αἱ πολεμικαὶ ἱέρειαι τῆς μεγάλης Χετταϊκῆς θεότητος. The land of the Hittites.

Οἱ Φρύγες γεωγραφικῶς ἐξαπλοῦνται εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῆς Προποντίδος ὡς καὶ εἰς εὐρύτατον τμῆμα τῆς ἐνδοχώρας προήρχοντο ἐκ Θρᾴκης, μετηνάστευσαν δὲ ἢ κατὰ τὴν ἄφιξιν τῶν Ἰλλυριῶν (Βρίγες), ἄλλως ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος τῆς Μακεδονίας (Φρύγες). Τὸ ὁριστικὸν πλῆγμα τῆς Χετταϊκῆς αὐτοκρατορίας θὰ δοθῇ ὅμως ὑπὸ τῶν Θρᾳκικῶν λαῶν Τεύκρων καὶ Μυσῶν.

3) L. Farnell, The cults of the Greek states, Oxford 1909, σ. 92.

4) Περὶ τῆς καταλήξεως -ων εἰς τόπους ἴδ. J.H.S. (38) 1918 σ. 50. Εἰς Στεφ. Βυζαντ. Ἐθνικὰ Ὀ λ ι ζ ώ ν, πόλις Θετταλίας... κλίνεται διὰ τοῦ ῶ καὶ ὀξύνεται «καὶ Πιτύειαν ἔχον καὶ Ὀλιζῶνα τρηχεῖαν». Π λ ε υ ρ ώ ν, πόλις Αἰτωλίας, ὁ πολίτης Πλευρώνιος.

5) W. Arkwright, Lycian and Phrygian names, J.H S. (38) 1918 σ. 50.

6) A. Fick, Hattiden u. Danubier in Griechenland, Göttingen 1909, 3 Albrecht Goetze, Kleinasien, München, 1957 σ. 58.

7) Τὸ ὄνομα τοῦ γρυπὸς ταυτίζεται ἐπίσης μὲ τὸ Σημιτικὸν (Krûb) Χερουβείμ. Ed. Meyer, Geschichte des Altertums, I 200.

8) «Kheta» Αἰγυπτ., «Khatti» Ἀσσυρ.

9) Πρόκειται ἴσως περὶ τῶν Aramu, Arumu τῆς σφηνοειδοῦς γραφῆς, Ἑλληνιστὶ Ἀραμαίων, Ἀρίμων, Ἀριμαίων, Ἀρμενίων. Real Encycl. d. Vorgesch. ἄρθρ. Chaldaioi σ. 2046. Ἐν τῇ σφηνοειδεῖ γραφῇ οἱ Ἀραμαῖοι νομάδες τῆς Ἀραβικῆς ἐρήμου καλοῦνται Sutu. Τὸ τυπικὸν γνώρισμα τῶν Ἀραμαίων «ἐξυρισμένα χείλη» εἶχον οἱ ἐκ Συρίας καὶ Παλαιστίνης δυνάσται «Χαμμουραβί».

Μοσοχ τῆς Βίβλου (1), ἐφ' ὅσον ὁ πατὴρ τούτου Ἀράμ ἐνδέχεται νὰ σχετίζηται πρὸς Ἀραμαίους (2) ἢ Ἀρμενίους (Φρύγας). Ἡ ἔρευνά μας διευκολύνεται ἴσως ἐπίσης διὰ τῆς συσχετίσεως τοῦ ὡς ἄνω ἐγγονοῦ τοῦ Σὴμ (3) πρὸς τοὺς Masu. Πρόκειται περὶ λαοῦ συνησπισμένου μετὰ τῶν Χετταίων κατὰ τὴν μάχην τῆς Καδεσίας (4) (1295 π. Χ.) μεταξὺ Ραμεσσῆ Β' τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Χαττουσιλὶς τῶν Χετταίων. Ἡ συνεύρεσις Masu καὶ Χετταίων εἰς τὴν μάχην τοῦ Kadesh, ἂν ὄχι ἡ ὅλη γεωγραφικὴ συσχέτισις Ἀμαζόνων πρὸς Χετταίους, θέτει τὸ πρόβλημα ἀμέσου ἐτυμολογικῆς συναφείας Ἀμαζόνων πρὸς Masu.

Τὸ μεγαλύτερον ἴσως ἐνδιαφέρον διὰ τὴν παροῦσαν ἔρευναν παρουσιάζει ἡ ὕπαρξις καὶ ἑρμηνεία ὁμοήχου λέξεως εἰς τὴν Ἑβραϊκήν, ἤτοι τὴν Σημιτικὴν γλωσσικὴν ὁμοεθνίαν. Εἰς τὰ εἰδικὰ λεξικὰ εὕρομεν ὅτι, ἡ προφερομένη ἐν τῷ ἑνικῷ ἑ β ρ α ϊ κ ὴ λέξις «μαζοὺ»* (5) ἀπαντᾷ μόνον κατὰ πληθυντικὸν (μετ' ἀντωνυμικοῦ ἐπιθήματος πληθυντικοῦ) ὑπὸ τὴν ἔννοιαν «σιτοβολῶν» (=Speicher, garner).

Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μετάφρασιν τῶν Ο' τῆς Βίβλου λέγεται: «Τὰ τ α μ ι ε ῖ α αὐτῶν πλήρη, ἐξερευγόμενα ἐκ τούτου εἰς τοῦτο» (6).

Ἡ ἑρμηνεία τῆς λέξεως «μαζοὺ»* (ὡς εἶναι ἡ ἀντίστοιχος ἑβραϊκὴ λέξις ἐν τῷ ἑνικῷ ὡς χώρου τοποθετήσεως τῶν καρπῶν, ὡς ἀποθήκης, προσεγγίζει ἡμᾶς εἰς τὴν ἐν τῷ σιτοβολείῳ ἐμπεριεχομένην ὕλην, τὴν ὁποίαν καὶ ἐθεωρήσαμεν ὡς ἔτυμον τῆς λέξεως ΑΜΑΖΩΝ.

Ὡς σκέψιν ἀναφέρομεν ὅτι εἶναι ἐνδεχόμενον πρὸς Ἑλληνικὴν λέξιν ΜΑΖΑΝ νὰ συνάπτωνται «MASU» (7) καὶ Ἀμαζόνες, συγχρόνως δὲ πρὸς λατρευτικὴν ἢ μὴ τρυφὴν «μαζῶντες· τρυφῶντες» (8) ἐφ' ὅσον ἡ ζωὴ εἶναι ἀλληλένδετος πρὸς τὸν «ἄρτον τὸν ἐπιούσιον» καὶ τὴν ὑπερτέραν δοτῆρα τούτου. Ἀναλυτικὴν ἐξήγησιν τούτου δίδει ὁ Δωρικὸς τύπος τῆς λέξεως «μᾶζα» ἀπαντῶν ὡς «μάσδα» (9).

Κατὰ τὰ Σχόλια (10) εἰς τὸν Προμηθέα τοῦ Αἰσχύλου «δὰ» καλεῖται ἡ γῆ παρὰ Δωριεῦσι. Τὸ «δὰ» ὑπὸ τὴν σημασίαν τῆς γῆς ἐνυπάρχει εἰς τὴν θεότητα Δήμητρα. «Δῆ» (11)=γῆ εἰς τὸν Ἡσύχιον, εἰς τὰς Κυπριακὰς δὲ ἐπιγραφὰς «ζᾶ» (12).

---

1) Διὰ τὴν Βαβελικὴν ὀνοματολογίαν, ἀναφέρω ὅτι ἡ Βίβλος κατεγράφη τὸν 7ον αἰ. π Χ.

2) Ἰδὲ σημ. 9 τῆς προηγουμένης σελίδος.

3) Ἰδ. ἀνωτ. (Ὁ Σὴμ ζήσας 600 ἔτη, διὰ τοῦ υἱοῦ του Ἔβερ ὑπῆρξε πρόγονος τοῦ Ἀβραάμ).

4) Σήμερον Tell Nebi Mindu ἐπὶ λόφου παρὰ τὸν Ὀρόντην.

5) Koehler—Baumgartner, Lexicon ἔκδ. 1958, σ. 509.

6) Ἰδ. Ψαλμ. 143, 13 (Ο') 144, 13 (Μασ.).

7) Ἰδ. W. Baumgartner—Koehler ἔνθ' ἀνωτ. Τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Ἑβραϊκῶν καὶ τὰς περὶ Ἑβραϊκῆς βιβλιογραφικὰς γνώσεις μου ὀφείλω εἰς τὸν βοηθὸν παρὰ τῇ ἕδρᾳ τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης καὶ ἀρχαιολογίας κ. Μιχ. Π. Γρηγόρη, τὸν ὁποῖον καὶ εὐχαριστῶ θερμότατα. Κατὰ Cowley, ἔνθ. ἀνωτ. σ. 58 ὑποσ. 1, μετὰ δυσκολίας Masu—Μυσοί. Εἰς τὸ μικρὸν λεξικὸν P. Pierret, Diction. d' arch. égypt. οἱ Masu τῆς 19ης Αἰγυπτιακῆς δυναστείας δὲν ἀναγράφονται συναφεῖς πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστὰς τῶν Αἰγυπτίων κατὰ τὴν 12ην Αἰγυπτιακὴν δυναστείαν Mazaiou ἢ Medjaiou, οἱ ὁποῖοι βραδύτερον συνεσωματώθησαν πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους. Ἐγένετο χρῆσις τούτων ὡς «φυλακιτῶν», δηλαδὴ εἰδικῶν ἐπιτηρητῶν κατὰ τόπους, ὄχι ὡς στρατιωτικῶν μισθοφόρων.

8) Σουίδας.

9) Περὶ Μασ-ζα ἰδ. R. Dussaud, Prélydiens, Hittites et Achéens, ἔκδ. τῆς Librairie Orientaliste— P. Geuthner, Paris 1953. (Πρβλ. θεὸν τῶν Περσῶν βασιλέων Μ α ζ δ ά).

10) Σχόλ. Αἰσχ. Προμ. 268.

11) Πρβλ. τὸ ὄνομα τῆς γῆς—μητρὸς (Δήμητρος) Δηώ. Κατὰ τὸ Μέγ. Ἐτυμολ. 264. 13 δηαι—κριθαι (Κρητ.). Ἰδ. καὶ Aug. Jardé, Les céréales dans l' antiquité grecque, Paris 1925.

12) R. Dawkins, Cyprus and the Asia Minor dialects of Asia Minor. Inscr. Cypr. 135. 8 Η. Ἐν τῇ μεταγραφῇ Ἑλληνικῶν λέξεων ἐκ τῆς Φρυγικῆς τὸ ζ προέρχεται ἐκ τοῦ d.

Γνωστὴ ἐπίσης ἡ Καππαδοκικὴ καὶ Βιθυνικὴ θεότης «Μα» (1) ἡ Μήτηρ. Εἰς τὰς Ἱκέτιδας τοῦ Αἰσχύλου (2) Μᾶ ἢ Μᾶς καλεῖται ἡ Γῆ μήτηρ τοῦ παντός:

Μᾶ Γᾶ, μᾶ Γᾶν, βοᾶν
φοβερὸν ἀπότρεπε
ὦ βᾶ Γᾶς παῖ Ζεῦ
Μᾶ Γᾶ, μᾶ Γᾶ, βοᾶν.

Ἐνδιαφέρον ἴσως ἐμφανίζει ἡ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν Ventris—Chadwick (3) ὕπαρξις τοποθεσίας (;) masa εἰς Κνωσόν, ἐὰν σκεφθῶμεν ὅτι οἱ ἐκ Χεττιτικοῦ κειμένου γενόμενοι γνωστοὶ ἀντίπαλοι τῶν Χετταίων «Masa» ἐνδέχεται γλωσσικῶς νὰ ἔχουν ἐκχετταϊσθῇ ἢ «ἐκμινωισθῇ».

Μὲ τὰ ἐπιστημονικὰ κριτήρια τῆς σήμερον, ἐφ' ὅσον δὲν ἀνεγνώσθη ἔτι ἡ γραμμικὴ γραφὴ Α, δὲν δύναται ν' ἀποδειχθῇ ἡ ὑπόθεσις περὶ συγγενείας Μινωικῆς καὶ Χεττιτικῆς γλώσσης, ὁπότε θὰ εἶχεν ἴσως πρόσθετον λόγον νὰ ἐρείζεται ἡ εἰκασία περὶ Ἀσιατικῆς καταγωγῆς τῶν Μινωικῶν Κρητῶν. (Λατώρεια—Λατώ).

---

1) Π. Καρολίδου, Γλωσσάριον συγκριτικὸν ἑλληνοκαππαδοκικῶν λέξεων. Ταυτίζεται πρὸς τὴν Μαῖαν, ἰδ. Farnell, The Cults of the Greek states, Oxford 1909, σ. 6.

2) Αἰσχ. Ἱκετ. ἔκδ. Δειψίας, στ. 890—892 καὶ 899.

3) Ἔνθ. ἀνωτ.

Διὰ σχέσιν Χετταίων πρὸς Ἀχαιοὺς ἰδ. T. Webster, From Mycenae to Homer, London 1958 σ. 66, Γ. Μυλωνᾶ, Οἱ προϊστορικοὶ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ ἱστορικὰ φῦλα, ΑΕ 1930 σ. 24, Α.Ε. 1927/8 σ. 202.

Ὁ Χετταῖος Murschili ὑπομιμνήσκει τὸν Ἡρόδοτον 1. 7: «ἦν Κανδαύλης, τὸν οἱ Ἕλληνες Μ υ ρ σ ί λ ο ν ὀνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων, ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος».

Τὴν περίφημον ἐμπορικὴν ἀποικίαν τῶν Ἀχαιῶν AHHIJAWA (=Ἑλληνιστὶ Ἀχαΐα) εἰς τὰ Νότια παράλια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ παρὰ τὴν Λυκίαν εἰς τὴν μεταγενεστέρως ἀποκληθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν Παμφυλίαν λόγῳ τῆς ὑπάρξεως ἐνταῦθα ὅλων τῶν φυλῶν γνωρίζομεν ἐκ τοῦ ἀνευρεθέντος εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῶν Χετταίων Χάττι (Μπογκάζ-κιοϊ) Χεττταϊκοῦ ἀρχείου.

Ὁ μῦθος τοῦ Βελλεροφῶντος συνάπτει τὴν ἀποικισθεῖσαν ὑπὸ τῶν Τερμιλῶν Κρητῶν Λυκίαν πρὸς τὰς Μυκήνας.

Διὰ τῶν ἀνασκαφῶν ἐπιστοποιήθη πρώιμος ἴσως Μυκηναϊκὸς ἂν ὄχι Μινωικὸς ἀποικισμὸς εἰς τὴν παρὰ τὴν Καρίαν Μίλητον.

Οἱ Danauna—Danuna τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀρχείου τῆς Ἀμάρνα, Ὁμηρικοὶ Δαναοί, ὑπὸ τοῦ Bossert ταυτίζονται πρὸς τὰ Ἄδανα τῆς Μ. Ἀσίας.